BET TUD. EGYETEM
KÖNYVTÁRA
84
34

957

NEMZETI NŐNEVELÉS

R 809

KIADJA

AZ ERZSÉBET-NŐISKOLA TANÁRI TESTÜLETE.

BERTA ILONA KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTI

SEBESTYÉNNÉ STETINA ILONA.

XXXIV. ÉVFOLYAM. 1913. I. FÜZET.

Január.

M. Kir. Erzsébet Tudományegyetem Könyvtára

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.

TARTALOM.

		Lap
I.	Imádkozzunk a hazáért. Berta Ilona	1—3
II.	A felsőbb leányiskolákról. De Gerando Antonina	4—12
III.	A hágai II. morálpedagógiai kongresszusról. Kemény Ferenc	13—19
IV.	Az otthonmunka és a zürichi kongresszus. Dörfler Janka	20—26
V.	Fővárosi leányinternatus. Relkovic Mita	27—32
VI.	Egy híres angol háztartási iskola. Aranyiné Weinmann Käti	33—36
VII.	Nyári tanulmányutam. Bezsila Lenke	37—42
VIII.	**Külföldi lapszemle.** Dr. Schmidt Mária	43—45
IX.	**Nőnevelési szemle.** Olvasóinkhoz. — A 90 éves Teréz néni. — A M. D. E. ülései	46—47
X.	**Irodalom.** Cholnoky Jenő. Sárkányok országából. — Williams Archibald. Újkori híres utazók. — Charles R. Gibson. A modern villamosság	48

☞ *Tisztelettel kérjük folyóiratunk t. előfizetőit s* ***az iskolákat és egyesületeket,*** *melyek folyóiratunkat járatják, hogy az előfizetési pénzeket* ***egyenesen kiadóhivatalunkba (István-út, Erzsébet-Nőiskola)*** *szíveskedjenek küldeni. A közvetve beküldés által az úgy is csekély előfizetési díj jelentékenyen megkevesbedik. Reklamációkat* ***díjtalanul*** *csak a füzet megjelenését követő hónapban teljesítünk. A folyóirat régi évfolyamai még kaphatók a kiadóhivatalban.*

A *„Nemzeti Nőnevelés“* megjelen (az iskolai nagy szünet idejét kivéve) havonként három nyomott ívnyi terjedelemben.

Előfizetési díj: egész évre 4 kor.

Csak egész évre nyitunk előfizetést; de az előfizetési összeg két részletben való lefizetését is elfogadjuk.

Az előfizetési pénzek a *„Nemzeti Nőnevelés“* címe alatt az Erzsébet-Nőiskolába (István-út 93. sz. a.); a folyóirat szellemi részét illető közlemények Sebestyénné Stetina Ilona szerkesztőhöz (VIII. ker., Rákóczi-tér 4. sz. a.) küldendők.

9577

NEMZETI NŐNEVELÉS.

XXXIV. ÉVFOLYAM. 1913. JANUÁR. I. FÜZET.

IMÁDKOZZUNK A HAZÁÉRT.

Az Erzsébet Nőiskola kis- és nagy leányainak, növendékeinek irom e néhány sort, hogy boldog uj évet kívánjak nekik és átadjam *újévi ajándékomat!*

Természetesen nemcsak a *jelen* növendékeire gondolok, hanem mindazokra, akik az intézet megalapításától fogva tagjai voltak ennek a kedves iskolának, akik itt nevekedtek, itt fejlődtek művelt magyar nőkké, magyar tanítónőkké. Sokan közülök már régen mamák — nagymamák, sokan tanítónők, nevelőnők, tanítják, nevelik a magyar leánykákat, a jövendőbeli magyar anyákat, nagyanyákat. És gondolok azokra a növendékekre is, akik majd csak eljönnek, a közel és késő jövőben, azokra a most még ici-pici leánykákra, akiknek még csak igérgetik a mamák, nagymamák az Erzsébet Nőiskolát. Lelkemben összeforr a jelen a multtal — a jövővel és boldog nagyravágyás tölti be szivemet a *nemzeti örökkévalóság* érzetében, amelynek nagy méretei között intézetünknek ime milyen fontos, becses feladat jutott. És nem érzem magam egyedül, velem van a magyar leányok, magyar nők nagy serege és köztünk van nemzetünk Géniusza!

Ki van még jelen? Kire gondolok még? Arra, a nekem legkedvesebb nőre a világon, aki kezemet először kulcsolta imára és megtanított imádkozni: *az édes anyámra!* Az ő emlékének szentelem e néhány sort és kimondom, hogy *az újévi ajándékot* az ő *magyar* szivének mélyéből merítem, az ő jóvoltából adom át növendékeinknek és a többieknek.

Sok-sok esztendővel ezelőtt az édes anyámtól, akit mi boldog gyermekek csak «Édes»-nek, «Ides»-nek hívtunk, mert na-

Leltári szám: 10.084/24

gyon szerettük, egy szép *imádságot* tanultam otthon, a meleg fészekben, az egyszerű magyar ház fedele alatt. Csak úgy csiripeltük el, mint ahogyan a madarak és gyermekek csicseregnek, öntudatlanúl, értelmetlenül; meg sem gondolva, hogy mit mondunk. — És annyi év után fülembe cseng újra a dal, az ima, melyet az édes anyámtól tanultam, melyet sohasem feledtem el és amelyet öntudatos, vágyó szívvel, a szavak teljes átértésével ma is felküldök az Ég urához — az édesanyámhoz.

És elgondolkozom e dalon!

Amikor mi itthon a megszokott imákat már mind elmondtuk, az utolsó *kis ima* így hangzott:

Felkeltemben, lefektemben
Egy óhajtás kebelemben:
Legyen egység nemzetemben!
Értsen egyet! A magyarnak
Szíve, szája boldoguljon
És viruljon szép hazája!

Ez az a kis imádság, amelyet ime felajánlok kedves növendékeinknek és a többieknek *újévi ajándékul* és arra kérem őket, tanulják meg és imádkozzák el minden este, minden reggel a hazáért, a közös édes anyáért. Hiszem, hogyha mindnyájan minden áldott nap teljes szívvel elimádkozzuk a mi oly sok viszontagsággal küzdő szép hazánkért, — hiszem, hogy annak foganatja Isten áldása lesz e földön, e nemzeten.

Vajjon kinek a lelkében, kinek a szivében fogamzott meg ez a szép, jellemző, nemzetünket oly közelről érintő imádság? — Kinek az ajkáról röppent először egy másik ajakra és szállott azután madárként «ágról-ágra, szájról-szájra?» Talán azért oly szép, oly kifejező ez az imádság, mert ezekre a kérdésekre nem felelhetünk.

Mikor az én édes anyám fiatal leány volt, mikor ezt az imádságot tanulta, sötét, gyászos időket élt a mi nemzetünk. «Rákóczy leverve a Majtényi páston» — megismétlődött Világosnál! Minő különös szó- és sorsjáték: Világosnál borult a sötétség a magyar nemzetre! Mintha a meggyötrött nemzet lel-

kéből tört volna elő *ez a kis ima, ez a nagy óhajtás:* Légyen egység nemzetemben! Értsen egyet! Akkor természetes következmény, hogy a magyarnak szíve-szája boldogul és hogy virul szép hazája.

Nem kell magyaráznom, miért *kell* nekem ezt *most* a magyar nőknek ajándékul adnom. Ösztönöz erre a mult emléke, a szülei ház lelkes honszerelme és a jelen és a jövő sok gondja — amely magyar szivemet nehézzé teszi. Talán, ha mindennap minden magyar nő elimádkozza e szent óhajtást, talán akkor a lelke tartamává lesz e vágy, attól el nem választható, beviszi életébe, becsepegteti, beülteti gyermekei, tanítványai szívébe és ebben a szellemben neveli a jövő nemzedéket: *Légyen egység nemzetemben! Értsen egyet!*

Nem baj az, ha a gyermek értelmetlenül dadogja ezt a fenséges gondolatot, eszmét; — eljön az idő, amikor az *érzésnek* erejéből a gondolat vezető, irányító *életelvvé* izmosodik, amikor az *érzés* ereje megmozdítja az akaratot és *önfeláldozó hazafias tetté, erkölcsi cselekedetté* érleli a szót!

Higyjünk ebben! Imádkozzunk a hazáért!

Budapest, *Berta Ilona.*

A FELSŐBB LEÁNYISKOLÁKRÓL.

Három-négy év óta erős áramlat emelkedett az állami felsőbb leányiskolák ellen. Oly intézkedések történtek, melyek okvetlenül ezen iskolák elnéptelenítését vonták magok után. Mesterséges hangulatot kisérlettek felidézni itt-ott a felsőbb leányiskolák ellen, «melyek szakpályára nem képesítenek és keletkezésökkor is, csak általános műveltséget voltak hivatva adni a jobbmódú leánynövendékeknek». Csakugyan divattá válik most az az óhaj, hogy a leányok is, kivétel nélkül, szakpályára készüljenek, diplomát szerezzenek, mint a fiúk.

«*Divat*», végzetes és kiszámíthatatlan horderővel bíró hatalom nálunk. Mert fájdalom! a divat nemcsak a divatbábokon zsarnokoskodik, hanem minden embernek, ahogy kiemelkedik a föld népe sorából, életszabálya, erkölcsisége, vallása, eszménye lesz. Nincs az az áldozat, amelyet a divatért ne volna kész szivesen hozni bármilyen nő, bármilyen körülmények közt, még egészsége és élete árán is. Ha tehát a divat a felsőbb leányiskolák ellen fordul, csakugyan ki van azokra mondva a halálítélet.

Pedig nincs igaza, sem a felülről jövő áramlatnak, sem a divatnak!

Épen az az átkuk manapság az iskoláknak, hogy a növendékből, már a bölcsőtől fogva szakembert képeznek. Legyen az elnevezésük bármilyen, szaktudást nyujtanak. *Embert* nem *nevelnek*. Pedig még a szakember is akkor ér valamit, ha a szakember alatt ember él, ha előbb embert neveltek belőle. Különben gondolkodásra képtelen, lélektől megfosztott, semmi akarat-

tal, lélekerővel nem bíró, nyomorult gép-ember, ki tanulásában soha semmi érdeket nem talált, ennélfogva únja, utálja a tanulást, ebből kifolyólag utálja, gyűlöli a munkát, se nem tiszteli, se nem szereti, megbecsülni sem tudja. Még a másét sem. A munka eredményét, a természet adományait istentelenül pazarolja, és ez az ország hanyatlásának egyik tényezője.

A középiskolák, a gimnáziumok nem szakiskolák a szó szoros értelmében, de azért mégis elsősorban szaktudást adnak azokban a növendékeknek, mivel az első osztálytól fogva már következetesen az érettségi vizsgálatra készítenek elő. Pedig ez a szaktudás nem teszi képessé a leendő embert arra, hogy később haladjon az élettel, hogy bátran, hősiesen meg tudjon küzdeni az élet nehézségeivel, szóval, hogy emberi hivatását betöltse. A vizsgálatra való készülés mindig kiöli a lelket.

Nem elég baj ez a fiúknál, még az összes leánynövendékekből is ily emberi szörnyeket dresszirozzunk?

Akkor szegény hazánk végkép el van veszve, mert Magyarországnak épen most, ezen válságos időkben *emberekre* van szüksége, főképen emberekre, mindenütt, az egész vonalon!

Ezért az egyetlen üdvös politika a jövő előkészítésére nézve, elsősorban a nevelés, másodszor a nevelés, harmadszor is a nevelés.

Hozzátok fordulok tehát, magyar tanítónők, ti, kik nem sülyedtetek még mindnyájan gépekké.

Sőt ily nagy akcióra társadalmi támasz, társadalmi lendület is okvetetlen szükséges lévén, hozzátok is fordulok, magyar nők! Ébredjetek fel, térjetek magatokba, legyetek méltók őseitekre! Akarjátok nemzeteteket megmenteni. Nálunk az asszony mindig hősies tudott lenni. Ejtsétek ámulatba Európát önfeláldozástok által. Mutassátok meg, ti magyar nők, hogy ti nem úsztok az árral, és ha a haza életéről van szó, hőstettekre is képesek vagytok, még most is, a huszadik században!

Sorakozzatok mindnyájan, mindazok, kikben él még a honszeretet utolsó szikrája, *mindnyájan*, társadalmi állás, felekezet, osztály, kisebb-nagyobb clique, az élet által teremtett csoportok,

koteriák, válaszfalak tekintete nélkül. Mindazok, kik valóban óhajtják a nemzetet megmenteni a biztos haláltól s a haza jövőjét kivánják biztosítani.

Legyen legszentebb célotok a leányokból elsősorban *embereket nevelni.* Oly nőket adni a hazának, kik egykor, ők is, gyermekeikből embereket tudjanak nevelni, fiaikból, leányaikból egyaránt. Mert az első nevelést a házi tűzhely adja meg, azért van a nemzet sorsa a nő kezében. Amilyen művelt a nő, olyan művelt lesz a nemzet. Azért nem művelődhetik soha olyan nép, hol a nő rabszolga maradt, akármint törekszik különben.

A nevelés az iskolában módja, eszköze annak, hogy — nem annyira tudást, mint — *kulturát* adjunk. Az elnyomott lelkekbe *életet* kell lehelni. A gondolkodást, szerető képességet, akaratot, képzelőtehetséget, szépérzetet kell a fejlődő lelkeknek megadni. *Életet* kell adni a növendéknek, hogy egykor életképes legyen. Ezért *életet* tanítsunk, ne holt betűt. Ez az egész kultura titka.

Égessük halomra az összes rossz tankönyveket, melyeket úgyis nyereségi szempontból gyártottak versenyezve, protekciót hajhászva. Azok most a mi nemzetünk egyik átka. A tankönyvek jelenleg majd mind rosszak, először azért, mert nincsenek magyarul írva, sőt nincsenek sem megírva, sem megszerkesztve. Csak össze vannak tákolva, mint egy rossz lexikon. A gyermek kezébe pedig épen úgy, mint a nép kezébe, csakis *remeket* szabad adnunk.

A mostani tankönyvek legfeljebb arra volnának jók, hogy a növendék azokban egy-egy kétes nevet, számot vagy adatot kereshessen meg, ép úgy, mint egy lexikonban, de nem, hogy azokból tanuljon. Azokból azért sem volna szabad tanulnia, mert nem hirdetnek igazat! Úgy állítják oda a tudományt, fájdalom, nem is a tudományt, hanem az eruditio foszlányait, mint valami megállapított, megjegecesedett kátészerű megmásíthatlan tényeket, melyek semmi összeköttetésben nincsenek egymással, apró érdektelen részleteket, másoknak megfigyelését, másoknak kész következtetéseit, melyek az életre ébredő lélekre nézve épen semmi vonzóerővel, semmi érdekkel nem bírnak és kizárólag

csakis az emlékezőtehetséget terhelik. Némely tanító, ki minden évben előlről kezdi oktatni a tankönyvét, bizonyos vallásos kegyelettel veszi azt körül. Nem is álmodja, hogy holt betűt hirdet, amely öl, megöli az életet s csak gépeket képez. Az ilyen tanító különben nem szereti, nem szeretheti sem a valódi tudományt, sem a növendékeket, egyedül csakis a tankönyvét szereti.

Élet kell a növendéknek! *Vezetőjével együtt* kell hogy megteremtse magának azt a tudást, mely lelkéhez szólhat. A tanítónak tehát át kellett *élnie* azt, amit tanít; nem emlékezőtehetségéből, hanem saját lényéből, lelke mélyéből kell merítenie ihletét, eszével, szívével, egész erkölcsi és szellemi *én*jével kell keresnie, növendékeivel együtt, az *igazat*, azt az igazat, a mit az ifjú lélek felfoghat, mert a növendékbe csakis *az* önt életet! Mindegy, mit tanítunk a «tananyagból» és hogy elvégezzük-e? hisz a tudás úgyis véghetetlen, mindent nem taníthatunk; az a fődolog, hogy hogyan tanítunk. Nem, épen nem abból a célból, hogy a növendék iskolai évei alatt emlékezetébe vésse mindazt, mire életében valaha szüksége lehet. Ez különben elérhetetlen képtelenség, mert amit így beerőszakoltak emlékébe, azt gyorsan el is felejti.

Hanem az a cél, hogy a növendék képes legyen egykor felsőbbrendű szellemi életre, hogy azt szeresse, szeresse az igazat, szeresse a jót, szeresse a szépet, szeresse a haladást, és *egész sírjáig folyton fejlődjék!* Ezt adja meg a *kultura*. Ezt a kulturát pedig akkor sajátíttathatjuk el növendékeinkkel, ha nem holt betűt verünk be emlékézőtehetségébe, hanem a való életet tanítjuk nekik, azt a tudást, amely a világért sem szaktudás, de amely előbb a mi saját vérünkbe, lelkünkbe, erkölcsi *én*ünkbe jutott és a melyet képesek vagyunk mi is növendékeink lelkébe juttatni. Keveset tanítsunk, de örök időkre. Megingathatlan alapot vessünk a növendékek öntudatába, melyre aztán később akármit építhet. Ha majd egykor a gyermekből *ember* lett, aki fogékony minden iránt, nagyon rövid idő alatt sajátíthatja el a szaktudást, melyre szüksége lesz, ha valamely pályára készül,

mert öntudatosan fog tanulni, mint ember, nem pedig, mint gép, amelyet idomítni, dresszirozni kell s amelyből először ki kellett ölni mindent, ami emberi s amivel az áldott természet talántalán még megajándékozta ezt a szerencsétlen feláldozott nemzedéket.

Ezeket az iskolákat, melyek valóban hivatva vannak embereket nevelni, sem elemi, sem felső, sem felsőbb iskoláknak nem kell sem nevezni, sem tekinteni, hanem elsősorban *nemzeti iskoláknak*, melyekben a leányokat 6 éves koruktól 16 évökig emberekké nevelik, igazi kulturát adva nekik. Ezek az iskolák lassan-lassan keletkezhetnének, magyar talajból, a magyar szellemnek megfelelőleg a nemzet valódi szükségei szerint, a magyar geniushoz híven.

Kár, hogy nem lehet a halálra itélt felsőbb leányiskolákból ily igazán a nemzeti érdekeket szolgáló nemzeti iskolákat alkotni. A felsőbb leányiskolák szervezői szeme előtt ilyen szent cél lebeghetett. Jelenleg még nem néptelenedtek el, még lehetne őket ilyen irányban megszilárdítani. Azonban valószinű, hogy e helyett szakiskolákká alakítják át őket. Így a nemzeti iskolának csak egyedül a nemzeti akcióra lehetne támaszkodnia.

Természetesen a legnehezebb feladat ezen nemzeti iskolák számára a megfelelő tanerőket kapni. Azok közül, kiket a bölcsőtől fogva erre a «szak»-ra készítettek elő, sajnos sokan gyakran nem képesek másképp tanítani, mint ahogy eddig tanítottak. Őket is így tanították, örökre bezárult szellemök körül a látóhatár. Szakemberek. Nagyon nagy eruditióra tesznek néha szert szakmájokban, de elfelejtik, hogy ez az eruditió *méreg* a serdülő, életre ébredő lélekre nézve. Emlékezőtehetségük a többi szellemi tulajdonok rovására fejlődött, sőt túltengett: mindent elsajátítottak, amit könyvekből elsajátítni lehet, mások ítéletét, mások megfigyelését, mások következtetéseit és mások okoskodásának eredményeit. Ezért nincs bennök sem kritika, sem mérték, sem ihlet, sem lelkesedés, sem a figyelmet lekötő, változatos, élénk előadás, sem hivatásszeretet. A magyar növendékek lelkét csak a német pedagógusok szemüvegén át tanulmányoz-

ták. Ezért nincs reájok semmi hatásuk. Gyakran csak büntetések és rossz jegyek árán tudnak. úgy ahogy *tanultatni,* a félelem segítségével, amely a nevelés szent munkájában aláváló eszköz. *Tisztelet a kivételeknek,* akikre e kérdésben nemzetmentő feladat vár.

Szerencsére az égető szükség mindig mogteremti a maga eszközeit, a szellemi, erkölcsi világban is.

Ha a magyar nők, velök született és még ki nem irtott józan eszükkel, a hazaszeretet nemes, önzetlen lelkesedésével ezekből a természettől lelkes tanítónőkből ki tudnák választani azon lényeket, kiket valódi hivatásszeretet is vezérelt a tanítói pályára, nem pedig csupán a kenyérkereset vágya, vagy meg nem érdemelt protekció, ha meg tudnák őket nyerni eszméiknek, hogy valódi *tudást* szerezzenek magoknak, oly tudást, amely kulturát ad, akkor lassan-lassan nyerhetnének oly tanítónőket, kik valóban embereket tudjanak nevelni, kik nem eruditio-foszlányokat nyujtanának szellemi táplálékul növendékeiknek, hanem valódi műveltséget, valódi tudást, mely a tudomány igazságait hirdeti. Mert mi a tudomány, ha nem azon igazságoknak a láncolata, melyek egy bizonyos tárgyra, ismeretre vonatkoznak; melyeket nem lehet erőszakosan mesterséges válaszfallal egymástól elválasztani, mert az *igaz,* az igazság *egy* s a tudományok mind összetalálkoznak, összeolvadnak végre az összes tudományoknak a tetőpontján, az összes tudományoknak filozófiájában.

Csak mi emberek nem vagyunk még képesek az egészet átölelni, gyarló szemünkkel, gyarló felfogásunkkal. De azért felfelé kell vezérelnünk a serdülő ifjúságot az igaznak meghódítására és néha, egy-egy döntő pillanatban, mikor a lelkek erre el vannak készülve, meg kell állanunk egy-egy csúcson és reá kell mutatnunk a véghetetlen látóhatárra, mely körülvesz. Hanem természetesen a vezetőnek ismernie kell eme csúcsokat, saját magának sokszor kell azokat bejárnia, hogy azokra aztán másokat is felvezethessen. Ha ő maga nem is sejti azokat, hogyan vezethessen fel hozzájuk, hogyan hirdethessen igazat?

Az eruditio, a valódi tudománnyal ellentétben, kiválaszt az ismeretek óriási tömegéből egy-egy kis részecskét, azt ismét ezer apró részre osztja fel és ezen részeknek minden egyes körülményeit mélyeszti, feljegyzi, beléjök temetkezik, nem felfelé törekszik, de ellenkezőleg beleesik a legmélyebb gödörbe, melyet magamagának ásott. Minden egyebet elveszt szeme elől: az általános szempontokat, a valódi mértéket; és munkáját legtöbbször túlbecsüli. Az eruditio jó a szaktudósnak, aki reméli, hogy valami új és hasznos theoriát fedezhet fel. De erre is csak érett korában lesz képes és mindenesetre csakis akkor, ha ő belőle is előbb embert neveltek, ha képzelőtehetsége, teremtőereje nincs belőle kiölve!

Gyermeknek, ifjúnak az eruditio valóságos méreg. Mi nekünk magyaroknak mindenekelőtt *tudományhirdetőkre* van szükségünk! Lelkes emberekre, kik őszinte, tiszta szívvel keresik az igazat, azt átélik, magokévá teszik s azt igyekeznek hirdetni, megszerettetni. Ilyen sereget teremtsenek magok körül a lelkes magyar tanítónők, a hazájokat szerető magyar nők!

Természetesen az élő, éltet adó tanításnál csak azt kell, azt lehet táplálékul nyujtani, amire már megelőzőleg mutatkozik a gyermekben a szellemi képesség, a fogékonyság, a mire mintegy már szüksége van. Tanítsuk a *földrajzot* azért, hogy a növendéknek tiszta, világos fogalma legyen az *ember lakóhelyéről*, ez érdekelni fogja. A *történelmet* azért, hogy lássa a növendék, mint küzd az egész emberiség a haladás felé, még legyőzhetetlen akadályokat is ledöntve. Az adoma sem megvetendő, mikor helyes képzetet ad a kor szelleméről, a kor műveltségi állapotáról s jobban világítja meg az emberiség átalakulását, mint a sok száraz törvény és rendelet, melyektől méltán irtózik az ifjú lélek és melyekből a legtöbb esetben nem ért meg semmit. A multat életre kell hozni, akkor lesz érdekes. A történelemmel együtt az irodalom helyes tanulmányozása ad leginkább *valódi kultúrát*, amidőn nem filológiai nehézségeket, vagy Linné-szerű irodalmi száraz felosztásokat és szakdefinitiókat töltünk irodalom neve alatt a növendék fejébe, hanem a lelkét táplálják azon

magasztos, örökszép gondolatokkal, melyek felemelnek a szellemi világba és melyek az emberiségnek elévülhetlen szellemi kincsei. Aki azt ifjúkorában kellően tanulta meg élvezni, az soha sem lehet el később szellemi élet nélkül s ha attól meg van fosztva, honvágya oly nagy, hogy megteremti magának. Akármily helyzetbe jut, meg van nyerve a kulturának! Mint ember többet fog érni, mint a kultúrától megfosztott lények. Kötelességeinek, hivatásának fog tudni élni! Szeretni fogja az életet.

A magyar irodalmat és történelmet főkép azon szempontból, azon célból kellene tanítani, hogy a növendék megismerje, megszeresse, vérében és lelkében érezze nemzetét. Mintegy feltalálja benne saját magát, saját énjét. Értse meg, hogy ha a magyar nem volt is képes annyi remeket teremteni, mint más civilizált nemzetek, ez azért van, mert feláldozta magát Európa biztonságáért, megvédte a többi európai népeket a tatárok, a törökök inváziójától és aztán elesett Mohácsnál, halálosan megsebesült és megakadt normális fejlődésében. De azért gyönyörű példáját adta az önfeláldozásnak, amely mind az egyeseknél, mind a nemzeteknél is a legmagasztosabb, legistenibb tulajdon! A magyar hősnek született. Maradjon is hős, a hősnek minden szép és nemes tulajdonával, és használja fel hősiességét, ma a huszadik században, a valódi kultúra meghódítására! Szeresse tehát a leánynövendék nemzetét, hibáival, fogyatékosságaival együtt, szeresse teljes szívéből, akaró képességivel és bízzék rendületlenül jövőjében, mert akarja, hogy nagy legyen, hogy visszanyerje Európa népeinek szent koncertjében az őt megillető helyet. Mert minden nemzet, melynek saját géniusza van és saját géniusza szerint fejlődött, egy eszmét képvisel az emberiség szellemi világában és szükséges az emberiség összhangjának előállítására, épúgy, amint egy hangszer különböző húrjai szükségesek a zene összhangjához. Csak ne utánozzon szóról-szóra, idegen, más géniusszal megáldott nemzetet, mert akkor veszve van. Minden magyar honleány tetteivel járuljon hozzá, hogy nemzete nagy legyen és akkor naggyá lesz. «Ce que femme veut, Dieu le veut!» Nem hencegésből, éretlen dicsekvésből, a

dolgok óriási túlbecsüléséből áll a valódi hazaszeretet, hanem szónélküli áldott tevékenységből, mely önbizalmat ad és terjeszt.

Magánéletére nézve pedig, szeresse a művelt magyar nő az életet, keserveivel, küzdelmeivel, megpróbáltatásaival, minden csapásával, mert elég *lelki erőt* érez magában, hogy *hivatásának* éljen és a *küzdelem* az ember hivatása.

Természetesen ezt mind lassan-lassan lehet elérni, a körülmények felhasználásával. De kívánatos, hogy hazánk minél több ilyen célokért küzdő nemzeti iskolával legyen megáldva egész területén. Ezen iskolák közt egység legyen a kitűzött célban, de nem az a megdermesztő, halált szóró egység, mely egészen különböző kulturális viszonyok közt, úgyszólván különböző éghajlat alatt élő növendékeket mind egy vaskeretes gépezetbe kíván beszorítani. Az az egység ép olyan lehetetlen cél, mintha például a földmívelési miniszter azt kívánná, hogy az egység kedvéért, országszerte mindenütt ugyanaz nap kezdjenek szántani, vetni, aratni, stb. Ez a megsemmisülés egysége. Helyette gyönyörű éltető harmonia lelkesítse a nemzeti iskolák megteremtőit és tanítóinak egész seregét. Csak a *cél egy*, de az eszközök közt a harmonia úgy létesül, ha mind célhoz vezetők.

A magyar kultúra terjesztése, a jövendő nemzedék célszerű nevelése legyen a magyar nők, *minden magyar nő* legújabb, legszentebb divatja! Ragadja ez a divat magával a közömbösöket, a kislelküeket is! Ejtsék ámulatba a többi művelt nemzeteket, melyekre jelenleg kedvezőtlen szelek fújnak, de melyeket régebbi, nemzeti, egészen magokénak vallható kultúrájok mégsem fog elveszni hagyni. Nem vesszen el a magyar sem!

Ce que femme veut, Dieu le veut!

Cannes. *De Gerando Antonina.*

A HÁGAI II. MORÁLPEDAGÓGIAI KONGRESSZUSRÓL.*

(Töredékek.)

Erről a nyáron megtartott kongresszusról már annyit írtak (nálunk is, magam is), hogy eleve bocsánatot kérek azért, ha netalán ismétlésekbe esnék, jóllehet e tekintetben résen leszek. A probléma, igaz, olyan nagy és a kongresszuson szóval és nyomtatásban felmerült anyag olyan terjedelmes, hogy a már elmondottak dacára marad elég a jelennek és a jövőnek.

Ebben a néhány percben, melyben szerencsés vagyok önök előtt állni, nem fogom ezt a témát és a kongresszust tudományosan tárgyalni, hanem beérem azzal, hogy az anyagból néhány részletet kiragadjak, néhány szempontra utaljak, melyek nézetem szerint különösen figyelemreméltók. Arra is eleve kérem a t. hallgatóságot, hogy ne ütközzék meg ezen töredékek egynémelyikének egyéni színezetén, ami jórészt annak tudandó be, hogy a kongresszusban személyesen vettem részt és a tárgyba való alaposabb elmélyedés után némileg önálló és eredeti gondolatok alakultak ki bennem.

*

Önök közül még néhány év előtt bizonyára többen ezen a kifejezésen akadtak fenn: «*morálpedagógia*». Megvallom, eleinte (még az I. 1908-ban megtartott londoni kongresszus előtt) ma-

* A Mária Dorothea-Egyesület Tanítónői Szakosztályában 1912 dec. 7-én tartott előadás.

gam is tünődtem azon, vajjon van-e, lehet-e *nem*-morális pedagógia és vajjon az erkölcsi nevelés nem ugyanazt fejezi-e ki jobban, világosabban?* Bizonyára, de azért az új elnevezés terjesztőinek igazuk volt, mert a modern emberiségnek ezen divatos jelszavak alakjában csalétekre van szüksége, s valóban régi törekvések új köntösbe bújtatva, bizonyos varázszsal birnak s akárhányan áhítattal tekintenek fel rájuk. Egész csokorra valót lehetne ezekből kötni: patronázs, school city, szocidepedagógia, direkt módszer, reformiskolák, szexuálpedagógia, koedukáció stb. stb.

Érdemes, sőt szükséges egy percig arról elmélkedni, hogy mi okozhatta az erkölcsi nevelés problémájának, a morálpedagógiának ezt a legújabb előretörtetését. A válasz önmagától kínálkozik: az az egyetemes szükséglet, mely iránta, vagy mondjuk általánosabban, valamely az emberiséget megjavító csodaszer iránt nap-nap után mind jobban mutatkozott. Már szinte közhellyé lett annak a hangoztatása, hogy az anyagi, jelesen a technikai és a szellemi haladás hatalmas arányai mellett menynyire elmaradt az erkölcsi fejlődés! Ez az elmaradottság szomorú valóság s immár olyan súlyos bajjá fokozódott, mely az egész művelt emberiséget válságba sodorta. «A társadalom beteg!» ma már elcsépelt szállóigévé lett és értelme az, hogy az erkölcsi világmérlegben a jónak serpenyőjében van a jóval kisebbik teher, hogy szinte az erkölcsi csőd szélére jutottunk. A közállapotok romlottságában annyira benne vagyunk, hogy már arra sem gondolunk, hogy máskép is lehetne, kellene lennie. Hogy ezt felismerjük, akhoz nem kell pedagógiai tudomány; erre elegendő az írás-olvasás készsége. Aki egy újságlapot végigböngész, az naponta szinte véget nem érő sorozatára akad az idevágó jelenségeknek. Az én gyüjtőmániám egyszer arra vetemedett, hogy éveken át kiollóztam a tisztán az iskolára és a családra tartozó vétségeket, bűnöket — hihetetlen,

* Már Plato mondta: Az állam egy nagy nevelőintézet, melynek feladata, hogy a népnek *erkölcsi erejét* fejlessze.

hogy ez a «pedagógiai Pitaval» mely arányokat öltött.* A most lezáruló év egymaga ezernél több olyan «eset»-et vetett felszínre (és hány nem került a lapokba!), melyek a morálpedagógia ellenkezőjéről tanuskodnak és sokszor a bíróság elé tartoznának. Ez a csalhatatlan diagnózis arra vall, hogy a mai társadalom súlyos bajban szenved. Ennek a betegségnek orvosai a szülők, de még inkább a tanítók. Az orvosságot azonban ne tantervekben és utasításokban keressük, hanem elménkben, akaratunkban, főleg pedig szívünkben, mert derék polgárokat, becsületes embereket csak szívvel-lélekkel lehet nevelni.

*

A kongresszusra beküldött dolgozatok még a kongresszus előtt megjelentek. Ez az 5 kötet, amely 1267 lapon összesen 228 dolgozatot tartalmaz német, francia, angol és hollandus nyelven valóságos enciklopédiája a modern pedagógiai törekvéseknek és azokat a legnagyobb tarkaságban tükrözteti vissza. Bár a dolog természeténél fogva az igazán jó mellett akad elég selejtes, vagy legalább dilettáns munka, nagyon érdemes ezekben a kötetekben lapozgatni, mert mindenki részére tartalmaznak valamit és gondolkodásunkat megtermékenyítik. Kár, hogy nem gondoskodtak olyan kivonatról, mely az értekezéseknek rövid tartalmi foglalatját nyújtaná. Én ezen a helyen a t. hallgatóságnak érdeklődését azzal igyekszem kielégíteni, hogy a feltünő nagy számban képviselt női munkatársak dolgozatait foglalom össze dióhéjban. Ime a főbbek.

Az erkölcsi nevelésnek vallásos eleme. (Volkovitch Vera k. a., Szt.-Pétervár.) Az erkölcsi nevelésnek célját, az erkölcsi tökéletesedést, csak az abszolut jellemmel kapcsolatban lehet elképzelni. A vallásos és az erkölcsi érzelmeknek lélektani elemezése abszolut értelemben csaknem azonos értékekre vezet. Az erkölcsi nevelés nyer minőségben és mennyiségben, ha vallásos alapon nyugszik. Az erkölcsi nevelést az egész vonalon újjá kell szervezni; a vallásnak és az erkölcstannak együttműködését pedig meg kell azabadítani a felekezeti kinövésektől.

* Vagy két év előtt Morvay Győző dr. írt erről a «Magyar Középiskolában».

Az életnek összhangzó fejlődése. (Constance Mac Coll, Benmore.) A gyermeket az igazság és a természet megismertetése révén a családi, társadalmi és emberiségi életre kell nevelni, hogy a maga életét a köznek szolgálatába állítsa.

A nemzeti nevelés bölcselete. (Volkovitch Vera k. a.) A nemzeti nevelés, bár alakja korszakonként változik, a nemzeti eszménybe kapcsolódik belé és végső célját az erkölcsi eszményben találja. Ezen két eszmény kiengesztelődése a jog és az erkölcs alapján történik és a nemzet minden tagjának közreműködését megkívánja.

Az akaratnak gyakorlati nevelése. (E. Simon k. a., Belgium) Küzdjünk minél korábban a gyermek érzékisége ellen: szigorú fegyelmezéssel, a rendszeretet ápolásával, áldozatkészségének felkeltésével,

Jellemképzésről. (Besobrasoff Mária dr., Szt.-Pétervár.) Az egészségtelen orosz viszonyokat bírálja (amelyek nagyjában egyeznek a honiakkal). Jellem nélkül nincsen erkölcsösség. A jellemképzésnek lényege a szabadság tudatának és a cselekvés szükségszerűségének harmónikus egyensúlyában rejlik. Ugyanerről a tárgyról elmélkednek még Stolitza Zénaide k. a. Szt.-Pétervár, Faure Ernestine-Valence (jellemképzés a fels. leányiskolában) valamint Gineverné Győry Ilona (Dover), aki «*The poetry of all lands as a character-builder*» c. értekezésében a jellemképzés érdekében egy megfelelő nemzetközi antológia kiadását javasolja.

Életkedv. (Stolitza Zénaide k. a.) A mindjobban elharapódzó peszimizmussal szemben neveljük az ifjuságot optimizmusra. A gyermekkor legyen került, a gyermeknek legyenek barátai, szeresse a családi boldogságot; fejlesszük társas ösztönöit, cselekvési vágyát, igazságérzetét; edzzük testét, szellemét. Mindezt gondos vallásos és esztétikai neveléssel érhetjük el.

Az anya kötelességei gyermekének erkölcsi és lelki fejlődését illetőleg (Bramwell Booth asszony, London): vallásos alapon részletezi az ebbeli kötelességeket.

A kezdőévek mindenhatósága a gyermek életében. (E. Read Munford asszony, Manchester.) Fejtegeti, hogy mint lehet és kell a gyermek öröklött hajlamait felismerni és kellő behatásokkal a jókat erősíteni, a rosszakat gyengíteni.

A leánynevelésről. (Hoffmann A. asszony, Gent.) Helyteleníti a mai leánynevelést, mely a fiúk mintájára egyoldalúan értelmi irányú. Minden leánnyal a nő legszentebb hivatását kellene megértetni: az anyáét és a nevelőnőét. Egyetlen leány nevelése sem mondható befejezettnek, mielőtt az gyermekekkel nem foglalkozott volna.

Az iskolaközség vagy a tanulók önkormányzata. (Jannasch Lilli k. a., Berlin): az előadó szerint ez egyike a jövő nevelés legfontosabb intézményeinek, amit e sorok írója a nyilvánvaló túlbecsülés miatt a kongresszuson helyreigazítani volt kénytelen.

Az ifjuságnak joga a hivatásszerű kiképzésre (Georgi Elsbeth dr. Zürich): a mindkét nembeli fiataloknak szükségük van arra, hogy valamely hivatásban alaposan kiképezzék, aminek nagy hatása van a jellem fejlődésére és gazdasági boldogulására felnőtt korában. Szóvá teszi a pályaválasztás nehézségeit és azokat az eszközöket és intézményeket, amelyek ebben a nehéz kérdésben segítségünkre lehetnek.

A svájc és német polgári törvénykönyvnek idevágó pontjait imperativ értelemben szabatosabban fogalmazná.

Egy morálpedagógiai könyv (Markovitch Marylie asszony, Páris): ilyennek szerkesztését ajánlja a kongresszusnak figyelmébe egy két lapra terjedő cikkelyben, melyben a vallást és a belső istenséget *(Dieu intérieur)* jelöli meg minden erkölcs alapjául.

Előkészítés a boldogságra az erkölcsi nevelés segélyével (Bérillon Lucie k. a., Páris). Tanácsokkal szolgál az erkölcsi boldogságra való nevelésre, mely lehetséges. Higgyünk tehát benne és kövessünk el mindent érdekében (2½ lap).

Egy németalföldi gyermekszövetséget ismertet annak elnöke Groshaus Suze k. a. (Hága). A «Nederland'sche Kinderbond» egy nőbizottság szervezte intézmény azzal a céllal, hogy a gyermekeket igazságosságra és könyörületességre neveljék. Erre szolgálnak közös megbeszélések kisebb (tizes) tanuló csoportokkal, megfelelő olvasmányok, szülők látogatása és támogatása stb.

A jóknak szövetsége (Simon Eugéne asszony és M. H. Durot, Páris). Ismerteti ezen a jóság szolgálatában álló iskolai gyermekligák szervezetét, működését és azt a jótékony hatást, mellyel már rövid fennállásuk óta az ifjúságra voltak. (Úgy látom, nemcsak kedves, de üdvös dolog is.)

Last not least említem *Geöcze Sarolta* igazgatónőnek két tanulmányát: Erkölcsi nevelés és nemzeti élet; Erkölcsi és társadalmi képzés a tanítóképzőkben, melyekről, valamint a többi magyar részről beterjesztett dolgozatokról Imre Sándor dr. tollából a «Magyar Pedagogia» novemberi száma összefoglaló ismertetést ad.

Ezek a vázlatos tartalmú kivonatok érdekesen világítják meg azt a szellemet, amelyben, hogy úgy mondjam: a női morálpedagógia tükröződik vissza a női nemnek elméjében s talán még inkább szívében.

*

Lássuk most a kongresszusnak tárgyalásait, melyek épp akkora termékenységet és változatosságot tüntettek fel, mint a nyomtatásban megjelent dolgozatok.

A tárgyalásoknak ezt a folytonos hullámzását, mondhatnók: összevisszaságát, melyet a résztvevők egyértelműen elismertek, mi sem szemlélteti jobban, egy ülésnek összevont bemutatása.* Íme *Kergomard* asszony (Páris) dicsőíti a világi erkölcsi oktatást, mely a francia gyermekekben életre keltette mindazokat a jó

* Ezt a részletet a következő újabban megjelent füzetből merítettem: *Quelques Réflexions sur les Congrès d'Education Morale*, par *Edward Peeters* (Bibliothèque Internationale d'Education à Ostende, No. 2, 19. p.).

tulajdonságokat, amelyekre a nevelésnek szüksége van. *Stolitza* asszony (Oroszország) az erkölcsös és a vallásos nevelés tökéletes egyesítését szeretné látni. *Kurth* (Róma) a katholikus erkölcsöt elemzi, mely az embert a föld fölé emeli; a gyermeknek mintegy bele kell merülnie az evangéliumba. *Buisson* (Páris) nagy hévvel kel védelmére az école laïque-nek és állítja, hogy a világi iskola éppen nem támadja az Istenbe vetett hitet. *Leclèrc* (Bern) azt hiszi, hogy a hívők és nemhívők közti küzdelem sohasem fog megszűnni, de azért nem mond le egy kölcsönös megegyezés lehetőségéről. *Dumont* pap (Páris) azt igyekszik bebizonyítani, hogy az emberi önzést szükségképpen az Istenbe vetett hitnek kell ellensúlyoznia. *Neumann* tanár (New-York) az erkölcsi nevelést tartja a vallásos nevelés legjobb előkészítőjének. *Tomoyada* tanár (Japánország) csalódást jósol az oknak, akik azt hiszik, hogy Japánország valamikor a római katholikus eszményeket fogja elfogadni. *Dr. Perqui* (Antwerpen) védelmébe fogja a katholikus erkölcsöt mint az eszmény legmagasabb kifejezőjét; a nemhívők részére nem ellenzi a világi iskolát, mely azonban a keresztény gyermekre veszedelmes. *M. Deckers* a mások meggyőződéseinek tartozó tisztelet és türelmesség mellett száll síkra. *Mörner* gróf (Svédország) a nevelő egyéniségében látja minden nevelésnek alapját. *Meyer* tanár (Berlin) azt vitatja, hogy az erkölcsi kötelességek éppenséggel nem folynak a vallási dogmákból. *Van Langendouck* pap megállapítja, hogy a világi erkölcstanítás Franciaországban és Japánországban csődöt mondott. *Sawathikary* (Kalkutta) sajnálja, hogy a különböző bölcseleti rendszerek hívői harcban állanak. *Kartsoff* (Szt. Pétervár) megvédelmezi a vallásos nevelést, melynek hiánya a fiatalkorúaknak öngyilkosságát mozdítja elő. *Dr. Claes* (Leöven) biztosítja a hallgatóságot, hogy csakis a kereszténység útján lehet a haladáshoz és valódi műveltséghez eljutni. *Delvolvé* (Montpellier) viszont arról biztosít, hogy a világi erkölcsi oktatás éppenséggel nem mondott csődöt Franciaországban. *Veenstra* (Hága) ismét a vallásos nevelést vallja az erkölcsi nevelés alapjának. *Mac Coll* kisasszony (London) szerint az erkölcs maga is vallás. *Nieuwenhuis* szociális anarchista a

kereszténység csődjét hirdeti, eredményes vitát csak akkor várhatni, ha legalább egy közös pontból indulnak ki; már pedig hívők és ateisták sohasem fognak ugyanarra a nézőpontra helyezkedni. *Saty Bey* (Konstantinápoly) lehetségesnek tart olyan erkölcsi oktatást, mely a különböző hitvallásokat felöleli. *Humann* asszony (Páris) a tízparancsolatban látja minden erkölcsi oktatásnak alapját, *Van Zadelhoff* (Dordrecht) ajánlja, hogy mindenekelőtt a munkásoknak sorsán lendítsenek. *Van Scheele* tanár (Stockholm) csekély fontosságot tulajdonít az elméleti erkölcsi oktatásnak; a lényeg szerinte az, hogy az ifjúságban a jó szokásokat életre keltsük és megrögzítsük.

Íme egyhuzamban 25 szónok, akiknek mindegyike egymástól többé-kevésbbé eltérő nézeteknek hódol, de azért szentül megvan győződve a maga igazáról. Ha más nem, úgy ez a jelenség győzhetne meg arról, hogy a morálpedagógia, melyet sokan megoldottnak vélnek, ma még gyermekkorát éli, nyakig benne van a «Sturm és Drang»-ban.

(Folytatjuk.)

Budapest. *Kemény Ferenc.*

AZ OTTHONMUNKA ÉS A ZÜRICHI KONGRESSZUS.

Az otthon dolgozó munkások végtelenül szomorú helyzete az idén Zürichbe gyűjtötte az államférfiak, szociológusok, emberbarátok és érdeklődők tekintélyes számát egy második nagy értekezletre, hogy megvitassák, mily eszközök volnának alkalmasak az otthonmunka szabályozására, mily rendszabályokkal lehetne munkást és fogyasztót egyaránt megvédeni azoktól a kiszámíthatatlanul káros következményektől, amelyek a mai otthonmunka nyomában járnak.

A belga kiküldöttek alapos tanulmányra valló javaslatokat bocsátottak a kongresszus rendelkezésére, amelyeket a kongresszus négy bizottságban és egy közös ülésben tárgyalt le.

Az első kongresszust 1910-ben, Brüsszelben tartották, amelylyel egyidejűleg rendezték a VIII-ik otthonmunka-kiállítást. Ez a kiállítás az otthon dolgozó munkások hihetetlen siralmas helyzetét tárta a nagyközönség elé.

A munkaadók és munkaközvetitők visszaélve a szegény otthon dolgozó munkások gyámoltalanságával, a keresetre való rátutaltságukkal, kényszerhelyzeteket teremtenek s embertelenül kizsákmányolják őket. S ezek a szegény emberek panaszszó nékül tűrnek, éjjelt nappallá tesznek s emellett is sokszor éhezve, csak nagy nélkülözések között tengetik életüket.

Svájcban, Belgium egyes részein, Hollandiában, az otthonmunka abszolut szükséges jövedelmi forrása a lakosságnak. Egyeseknek egyetlen keresete, másoknak nélkülözhetetlen mellékjövedelme (földmívesek).

Az az ország azonban, ahol az otthonmunka legnagyobb

jelentőséggel bír Svájc. A lakosság 4%-ának, az összes ipari munkások 25%-ának ez ad kenyeret, de legtöbbnyire csak száraz kenyeret!

Németországban az 1900-ban összeállított statisztika szerint a lakosság 0·7%-a foglalkozik otthonmunkával. Hollandiában az otthonmunkások 1·4%-át képezik az összes lakosságnak.

A női munka az otthonmunkánál nagy és fontos szerepet játszik, amint azt a következő svájci adatok is mutatják:

	Az otthon dolgozó munkások száma	Ezek közül nő	Százalékban
a textilipar terén	66,061	50,141	75·9
az óra és zenedoboz készítő iparban	12,566	6055	48·2
a szalma- és székfonóiparban	6280	5843	93·0
a ruházati és piperecikk készítő iparban	6214	4639	74·6
a fafaragás terén	652	96	14·7
a dohányiparban	389	341	87·7

tehát az összes otthondolgozó 92.162 munkás közül 67,115 nő, ami az összes otthonmunkásoknak 72·8%-át, vagyis majdnem $^3/_4$ részét teszi.

Ha már most azt vizsgáljuk, hogy az egyes iparágak mily mértékben veszik igénybe a női munkaerőt, vagyis hogy a különféle iparágakban dolgozó otthonmunkásnők száma mily arányban áll egymással, azt látjuk, hogy a 67,115 otthonmunkásnő közül

74·7% a textilipar,
9·0% az órásipar,
8·7% a szalmaipar és székfonás,
7·0% a ruházati és piperecikk készítés,
0·5% a dohányipar,
0·1% a fafaragás

szolgálatában áll.

Számszerint tehát a textilipar ad legtöbb nőnek munkaalkalmat, amennyiben ez az iparág az otthon dolgozó nőknek mintegy 75%-át foglalkoztatja.

Az otthonmunkás munkájában legtöbbnyire az egész család részt vesz. A gyermeket, — ha piciny ujjait mozgatni tudja, — már felhasználják segédmunkák végzésére. Nagyon szomorú és megindító a felnőtt otthonmunkások helyzete, akik úgyszólván éjjel-nappal (napi 15—18 órában) a teljes kimerülésig dolgoznak csak azért, hogy maguknak és övéiknek a száraz kenyeret megszerezzék. De még szomorúbb a gyermek helyzete. Amikor más, szerencsésebb körülmények között élő gyermek még az abc tanulásához sem fog, az otthonmunkás gyermeke már napi 2—4—6 órát komoly munkával tölt. A nagyobb, 8—14 éves gyermekek pedig csak akkor pihennek, ha iskolában vannak. Szűnidejük abban az értelemben, mint a mi gyermekeinknek, nincsen. Az iskolai szünnap náluk egésznapos otthonmunkát jelent. Igy él Svájcban 32,300 tizennégy éven alóli gyermek.

Az otthonmunkások kereseti viszonyait illetőleg a következő adatok adhatnak némi tájékozást:

A lenszövők a legjobb esetben óránként (a tisztán megmaradó munkadíjat értve) 34 fillért keresnek, átlag a legtöbben 15 fillérhez jutnak óránként, de vannak, akik csak 11 fillért tudnak megkeresni.

A keresetnek ez a nagy különbsége nem függ mindig a munkás ügyességétől és szorgalmától. Vannak munkák, amelyeknek munkadíja nagyon alacsonyra van megszabva, de meg azután a közvetítők, akik a vállalkozótól veszik át a megrendelést s az otthonmunkásnak adják azt ki, akárhányszor vagyont gyűjtenek abból a nyereségből, amit illetéktelenül vonnak el a szegény munkástól.

A gyapjúszövők a legjobb esetben 40 fillért, átlag 30 fillért, de vannak, akik csak 29 fillért keresnek óránként.

A fehérhimzők legjobb esetben 26, átlag 23, de vannak, akik 16 fillért keresnek.

A tüllhimzők legjobb esetben 26, átlag 14, de vannak, akik 6 fillért keresnek.

A csipkekészítők legjobb esetben 18, átlag 7, de vannak, akik 2 fillért keresnek.

A csipkekészítéssel foglalkozók keresete a legrosszabb, amit a következő belga adatok mutatnak:

Lootenhulle,	egy 18 éves	leány	Cluny csipkét készített,	amellyel		
			óránként 4 fillért keresett,			
«	« 39	«	nő Cluny terítőcskével	óránk.	11½	f.-t,
«	« 62	«	« Valencien. csipkével	«	5	fill.-t,
«	« 61	«	« Duchess zsebkendővel	«	8	«
«	« 65	«	« Valencien. csipkével	«	10	«
Bruges,	« 54	«	« Valencien.	«	8	«
«	« 30	«	« P. de Flandre «	«	18	«
Lootenhulle,	« 26	«	« Duchess zsebkendővel	«	9	»
«	« 19	«	« Cluny kockákkal	«	8	«
Bruges,	« 40	«	« Valencien. csipkével	«	6	fill.-t.

Ilyen adatokról hosszú kimutatást lehetne összeállítani.

A felsőruhavarrónők keresete az utóbb felsoroltakénál jobb is, egységesebb is. Átlag 26 fillért keresnek óránként.

A fehérneművarrónőket ismét igen rosszul fizetik s a kereset munkánként igen változik. Vannak munkásnők, akik 20 fillért keresnek, de a legtöbben 10 fillérnél alig tudnak többre menni óránként. Olyan is akad, aki 2, sőt aki csak 1·2 fillért keres.

A sapkakészítés megint elég tűrhető keresetet nyujt.

Az otthonmunkások (ruházati és piperecikk készítők selyemszövők, fehérvarrónők stb.) sokszor szenvednek hiányt az ú. n. holt idényekben s a divat változásainál. Ha a divat egy-egy munkanemet felkap, a munkásnak éjjel is kell dolgoznia, hogy a megrendeléseket a kikötött határidőn belül szállíthassa. Ha azután a divat szeszélye más irányba fordul, akárhány munkás munka nélkül marad.

Ezenkivül súlyosan érintik az otthonmunkást a technika vívmányai, melyek segélyével a kézimunkát sokszor a csalódásig híven utánozzák gépeken. De még akkor is, amikor nem utánozza a kézimunkát, a gépmunka gyakran elnyomja azt. Tiszta, tet-

szetős kiállításával, a gyors előállítás folytán lényegesen olcsóbb árával nagy versenyre kél a piacon az otthonmunka készítményeivel.

Az otthonmunkások lakása nemcsak Svájcban, hanem Belgiumban és Hollandiában is, a legtöbb esetben a lehető legnyomorultabb. Ugyanaz a helyiség, amelyben dolgoznak, szolgál a gyakran igen nagyszámú családnak nappali és hálószobául, nem ritkán konyhául is. Ha betegség, vagy még hozzá fertőző betegség kerül a családba, csak ebben az egyetlen helyiségben ápolhatják a beteget.

Egy párisi otthonmunkás, aki hatodmagával szintén csak egyetlen kis odu felett rendelkezett, kis papirfurulyák készítésével, amely munkában családja is segédkezett, szerezte meg a mindennapi kenyérre valót. Ebben a családban három gyermek egymásután betegedett meg vörhenyben. Az apa a betegek elszállításába nem egyezvén bele, 3—4 hónapon keresztül valóságos bacillusszállító gyermekjátékok, — még hozzá furulyák — kerültek forgalomba.

Így terjesztik a tuberkulózist és egyéb rettenetes betegségeket is. Ezeken a tarthatatlan állapotokon óhajtanak segíteni azok, akik az otthonmunka-kongresszust összehívták.

Társadalmi úton, egyes helyeken dicséretreméltó kezdeményezések történtek az otthonmunkások helyzetének javítására.

Párisban pl. Mme Duchene Entraide cím alatt egyesületet alakított, amelynek célja a munkásnők érdekeinek megvédése s kizsákmányolásuknak megakadályozása. Az egyesület három évvel ezelőtt alakult (146 Avenue Emile Zola) s előkelően berendezett üzletet nyitott. Megrendeléseket vállal az egyesület, kész munkákat tart raktáron, mintadarabokat (modelleket) mutat be, az árút kiválasztás végett a vevő lakására küldi stb., szóval megteszi mindazt, amit egy ügyes kereskedő eszel ki a vevők meghódítására. A vevők semmit sem fizetnek itt drágábban, ugyanabban az árban (néha olcsóbban) kapnak itt mindent, mint másutt, a munkásnő azonban fáradsága árán jóléthez jut s nem kell éjjeleket áldoznia azért, hogy a legszükségesebbek megszer-

zését lehetővé tegye. De nemcsak akképen gondoskodik az egyesület a munkásnőkről, hogy tisztességesen fizetett munkát ad nekik, hanem szórakozást is szerez számukra. E célból ismeretterjesztő előadásokat, felolvasásokat rendez ünnepnapokon vagy az esti órákban.

Az egyesület, mely három évvel ezelőtt 12 munkásnővel kezdett dolgoztatni, ma már 50 munkásnőt foglalkoztat.

A zürichi otthonmunka-kongresszus szeptember 9. és 10-én tartotta értekezleteit. A már említett belga javaslatokon kívül az angol munkatörvény, a német otthonmunka-törvény és a francia és osztrák otthonmunka-törvénytervezetek állottak rendelkezésre munkaanyag gyanánt.

Az első bizottság az otthonmunka szabályozása érdekében beadott különféle törvénytervezetek összehasonlításával foglalkozott.

A második bizottság az egészségügyi ellenőrzést és felügyeletet, a harmadik az ipari szervezkedést s a kollektív szerződések kérdését, a negyedik a fogyasztók szervezkedését vitatta meg s hozott határozati javaslatot a plenáris ülés elé.

Az első bizottságban néhány szónok az említett angol és német törvényekkel és a francia és osztrák törvénytervezetekkel foglalkozott, a teljes figyelem azonban csakhamar a belgák javaslata felé fordult, amelynek különösen a munkabérválasztmányokat illető fejezetét vitatták meg részletesen. Kevés változtatással fogadtatott el a belga javaslat, amely szerint részben helységenként, részben helységcsoportokként mindkét nembeli munkásokból és munkaadókból munkabérválasztmányok alakítandók. amely választmánynak a bérminimum megállapítása lesz feladata.

A II. bizottság javaslatára határozatba foglalta a kongresszus, hogy hivatalos és magánjellegű értekezletekkel, orvosok és tanítók bevonásával módszeres vizsgálat tárgyává kell tenni az otthonmunkások egészségügyét s e célból az otthonmunkások nyilvántartása legyen kötelező.

A megállapítandó rendszabályok bírjanak mindkét nemre egyformán kötelező erővel.

Olyan otthonmunkák, amelyeknél súlyos mérgezések fordulhatnak elő, tiltassanak meg.

Motorok felállítása az otthonmunkánál előzetes hatósági engedélyhez kötendő. A munkásvédelmi és biztosítási törvények terjesztessenek ki az otthondolgozó munkásokra is.

Hogy a fogyasztó közönség egészségügyi tekintetben megvédessék: megtiltandó az élelmiszerek és dohányárúk előállítása az otthonmunkában:

fertőző betegségek kötelezően bejelentendők;

az otthonmunkás által készített ruhaneműek és hasonló dolgok fertőtleníttessenek, ha az otthonmunkás vagy családjának egy tagja ragályos betegségben szenvedett;

semmisíttessenek meg azok az árúk, amelyekre nézve azt az egészségügyi hatóság szükségesnek tartja: a munkás kárpótlásáról történjék gondoskodás;

létesíttessék hivatalos egészségügyi felügyelet. Az ellenőrzést orvosokból, tanítókból, munkásokból és munkásnőkből álló bizottság gyakorolhatná. Az otthonmunkás gyermeke tartozzék egy az iskolaorvosi felügyelethez hasonló ellenőrzés alá.

A III-ik bizottság kívánatosnak tartja az otthonmunkások szervezkedését. Propagandát kell csinálni, hogy az otthonmunkások a szervezkedés szükségességéről meggyőződjenek s a szolidaritás érzése bennük felkeltessék.

Szükséges, hogy az otthonmunka szabályozását a törvényhozás vállalja.

A IV-ik bizottság a kongresszus elveinek hirdetését, nyilvánítását, akár ujságcikkek, akár előadások kereteiben, kívánatosnak tartja. A vásárlók ligái tartsanak fenn összeköttetést egymás között. Rendeztessenek minden országban otthonmunka-vándorkiállítások.

Mindezekből kitünik, hogy a kongresszus a szép ügyhöz méltó lelkesedéssel végezte munkáját. A határozatokat természetesen megfontolás végett a kulturállamok elé fogják terjeszteni.

Kivánatos, hogy a nemes fáradozást teljes siker koronázza.

Budapest. *Dörfler Janka.*

FŐVÁROSI LEÁNYINTERNÁTUS.

Fővárosi polgári leányiskoláink évről-évre eredményes, kielégitő munkát végeznek. A főváros nem riad vissza a legnagyobb áldozatoktól sem, hogy az iskolaépületek mind belső, mind külső felszerelés dolgában mintaszerűek legyenek. Az egészségi szabályok a legtöbb helyen állandóan szem előtt tartatnak, modern tanszerekkel bőven ellátja iskoláit a főváros. Hogy pedig a tanulás, haladás, mindenkinek biztosíttassék, számos kedvezményben részesülnek a szegénysorsú tanulók is, kedvező tandíjszabályzattal, ingyen tankönyvekkel, tanszerekkel, ösztöndíjakkal segíti őket a főváros.

Mind e mellett van a fővárosi polgári leányiskolai szervezetnek egy nagy hézaga, melyet sok tanuló megérez, hogy azt mondjam, megszenved. Megszenvedi az a tanuló, kinek szülője egész nap kenyere után jár, de megszenvedik azok a gyermekek is, kik a főváros környékéről járnak be nap-nap után iskolába.

Számos olyan család van a fővárosban, hol, bármennyire szeressék is a gyermeket, egész napi elfoglaltsága miatt nemcsak az apa, hanem az anya sem képes gyermekei nevelésével kielégítően foglalkozni. állandó felügyeletről szó sincs, nevelőnőt a szegényebb középosztály nem tarthat, cselédre bízni pedig ritkán lehet. A kereskedő, kinek üzlete a nap legnagyobb részén nemcsak az apát, hanem az anyát is ott tartja, a tanító család, hol apa-anya délelőtt-délután iskolában vannak, számos hivatalnok, iparos, igaz megnyugvással, megkönnyebbüléssel, örömmel adná gyermekét olyan intézetbe, hol nemcsak alapos tanításban,

hanem lelkiismeretes nevelésben, állandó felügyeletben lenne része. Mennyivel nyugodtabban járhat a szülő, különösen az anya, a mindennapi munkája után, ha nem kellene minden percben idegesen arra gondolnia, hogy vajjon most hol van, hol jár az a gyermek, nem gázolja-e el a villamos, nem történik-e más baja? A mai sokféle igény mellett nemcsak délelőtt járnak a tanulók iskolába, francia-, német-, zene- stb. tanfolyam délután is sok tanulót oda kényszerít. Felügyelet nélkül jönnek-mennek, ami annyit jelent, hogy délelőtt-délután, gyakran estefelé is, egyedül járnak az utcán.

Nagy gondja ez a szülőknek s ezen gondban, felelősségben osztozik az iskola is.

Még rosszabbul áll a dolog azon sajnálatraméltó tanítványainkkal, kik vidékről járnak be a fővárosba. 8—10 év előtt számuk alig tett néhány százalékot, de mióta a drágaság és kedvezőtlen lakásviszonyok a középosztálynak tetemes részét szorította ki Budapest szomszédos területeire, azóta a vidékről bejáró tanulók száma óriási arányban növekedett. Nagyszámú tiszrviselő, hivatalnok, tanár, tanító, ki tulajdonképen budapesti lakos, mivel itt keresi kenyerét, a drágaság elől a vidékre volt kénytelen hátrálni, de természetesen a fővárosban iskoláztatja gyermekeit. A fővárosi polgári leányiskolák mult évi értesítője igen érdekes adatokat szolgáltat erre vonatkozólag. Az a statisztikai kimutatás, mely a tanulókat a szülők lakóhelye szerint részletezi, hozzávetőleg annak is kimutatása, hogy hány tanuló járt be vidékről fővárosi polgári leányiskolákba. A szerint a mult évben a szülők lakóhelye szerint így oszlanak meg a tanulók:

Albertfalva	4	P.-Sz. Lőrincz	21
Békásmegyer	6	R.-Keresztúr	15
Budafok	12	Rákospalota	33
Budakeszi	3	R. Sz. Mihály	25
Budaörs	3	Soroksár	9
Czinkota	8	Török Bálint	5
Erzsébetfalva	42	Újpest	9
Hidegkút	5	Pestmegye egyéb helységei	279
Kispest	77		
Kossuthfalva	1		

Budapest környékéről tehát 278, Pestmegye egyéb helységeiből 276 tanuló, összesen 557 tanuló szülője lakik másutt. Ha ezek közül mint kosztos 80—100 tanuló családoknál nyert elhelyezést, marad 430—450 a vidékről a fővárosba járó tanuló. Legtöbb a főváros keleti és délkeleti környékéről jár be, tehát a keleti pályaudvar környékén levő iskolákat lepi el tömegesen.

De sajnos, míg a künnlakás által a család anyagiakban, élelmezésben, lakásban gazdálkodik, megtakarít, a vidékről a fővárosba járó gyermekei egészségben, erőben megsínylik a bejárást. Sok szomszédos helységnek nincsen polgári leányiskolája s ha van is, mint Czinkotán, Erzsébetfalván, Rákosligeten és Kispesten, tandíjat kellene a szülőnek fizetnie, mi több gyermek után egészen tetemes összegre rúg. A fővárosban ellenben a fővárosi polgár igen nagy terjedelmű tandíjkedvezményben részesül. Igy érthető, miért jár be oly sok tanuló Gödöllő, Czinkota, Rákos és más községekből. A fiú még csak birja az utazást, de annál jobban megsínyli a szervezetileg is gyöngébb leány. Naponta egy, másfél sőt két órával is korábban kel az a vidékről bejáró kis polgárista, mint a fővárosi gyermek. Hónapokon át sötétben, de mindég álmosan és fáradtan ér az állomásra, felszáll a vonatra, sokszor elkésve, nem egyszer átázva ér az iskolába.

Ne is csodáljuk, ha mindjárt az első órán, mely rendesen a nehezebb tárgyaknak jut, álmos, fáradt, figyelmetlen, hiszen nem egy gyengébb szervezetű tanulónak más vágya sincsen, ez órában, minthogy szeretne egy jót aludni.

Ha pedig kötelességtudása legyőzi a természetes fáradtságát, ha figyel, tanul, olyan súlyos agymunkát végez, mely idegrendszerének semmi esetre sem válik hasznára. Sokkal könnyebb lenne minden, ha délben hazamehetne, ebéd után jót alhatna, de erről sokszor szó sem lehet. A délutáni francia, német, zongora stb. tanfolyam a délutánra is az iskolához köti a tanulót. A déli órákban tehát ottmarad, elfogyasztja a magával hozott hideg ebédet; legnagyobb baj az, hogy felügyelet nélkül van az iskolában.

Szabadnak érzi magát, a legtöbb esetben megkisérli az iskolát elhagyni, vagy az utcán sétál, vagy az iskolában jár osztályról osztályra, itt is, ott is betekint a padokba, fiókokba s bizony nem egyszer az alkalom viszi a talált tárgyak megtartására, néha még egyébre is. Ha végre délután háromra, négyre, vagy néha későbbre is befejezi óráit, siet a vonatra, és ötrehatra ér haza, fáradtan, kimerülve.

Otthon tanulásról, ismétlésről nem igen eshetik szó, természetes, hogy csakhamar beáll az elmaradás a tanulásban. Legnagyobb veszedelem azonban mindenesetre az, hogy ez a kimerülésig fárasztó, a fejlődést mesterségesen visszaszorító állapot néha évekig eltart. Mennyit szenved az ilyen tanuló egészségben, milyen megrövidülés éri a gyermekkor szórakozásait, játékot! Az egészségi veszedelem mellett ott vannak a vasutozás erkölcsi és egyéb veszedelmei is.

A legtöbb tanuló kisérő nélkül utazik s így teljesen felszabadítva érzi magát. A felszabadulás érzete pedig első sorban jókora kiméletlenségben és udvariatlanságban nyilvánul. Mesélhetnek erről a felnőttek, kik diákvonaton járnak be a fővárosba. A durvaságig menő tréfák, kritikák, megszólások járják, igaz, első sorban a fiúk részéről, de leányok is annyira nem finomak, hogy magaviseletük nem nevezhető másnak, mint neveletlenségnek. A jobb nevelésű, finomabb lelkű tanuló önként kerüli ezek társaságát, de egészen elkerülni mégsem tudja, így akarva-nemakarva látja és hallja a nem neki valókat.

A fővárosi és a környékből bejáró tanulók mellett ne feledkezzünk meg végül azokról sem, kik távolabb eső vidékről jöttek a fővárosba és valamely családnál nyertek elhelyezést. Néha sikerül a gyermeket jól elhelyezni, lelkiismeretes, tisztességtudó embereknél, de hányszor nem sikerül és a szegény, elhanyagolt kosztos gyereknek nem egy esetben van meg a maga szomorú martíromsága. Igaz, a főváros csak a saját gyermekeiről tartozik gondoskodni, de ha később lehetségessé válik, mért ne segítenők a többit is?

Ha tehát összegezzük mindazon egészségi, erkölcsi és étikai

veszedelmet, kárt, melynek az utcán és vasúton felügyelet nélkül járó tanuló ki van téve; ha sok fővárosi szülő kívánságát, a vidékről bejáró tanuló segítését jogosnak, méltányosnak ismerjük el azon konkluzióra jutunk, hogy mindezen bajoknak orvoslására csak egy mód van, fővárosi polgári leányiskolai internátust állítani.

Az ilyen internátus építésénél két szempontot kell szem előtt tartani, a célszerűséget és egyszerűséget. Előbbi magában foglalja a kérdés lényegét, utóbbit azért kell hangsúlyozni, mert nem luxusiskolára van szükségünk, hanem olyan internátusra, mely éppen a szegényebb középosztály gyermekei számára épül. Ha fényes berendezésű, drága internátust emelnénk, annyira emelkednék a tartásdíj, hogy a középosztály nem birná a költséget és éppen azokon nem lenne segítve, akiken segíteni szeretnénk. Másrészt pedig ne lásson, ne ismerjen meg a szegényebb tanuló olyan luxust, berendezésben, étkezésben stb.-ben, mely őt szerény otthonától elidegenítené.

Ami az internátus helyét illeti, legjobb volna a keleti pályaudvarhoz közel állítani, talán a lóversenytér helyén, hol úgy is szándékozik a főváros iskolát építeni. Tágas kertben, kívül-belül ragyogó tisztaságú modern épületben képzelem elhelyezni a főváros első polgári leányiskolai internátusát. A főváros újabb iskolái, épület és felszerelés dolgában, úgyis mintaszerűek, az internátusnak is minden modern pedagogiai és egészségi követelménynek kell megfelelnie. Tágas, szellős hálótermek, barátságos nappali szobák, célszerűen berendezett és felszerelt ebédlő, gondosan megválogatott és összeállított könyvtár, fürdők, de ne csak kádfürdők, hanem úszómedence, mind megannyi követelménye a modern internátusnak. Az egészségi szempontból külön betegpavillon, iskolaorvosnő és betegápolónő el nem maradhat.

A növendékek sokat lennének a szabadban, az időjárás szerint tanóráik egy része is fedett verandán tartassék. Sokat kertészkednének, virágot ápolnának, a kert egy része nyáron játszótér, télen korcsolyapálya. Az étkezést a tanítónők, igazgatónő és gyermekek közösen fogyasztják el. A teljes bennlakók mellett

lennének félbenlakók is, kik este hazamennek. Különösen a fővárosi szülők számára jelentene ezen félbenlakás nagy megkönnyítést és segítséget. Az a szellem pedig, a mely az egész intézményt átlengené, minden nevelői következetesség mellett is a nagy mindenható szeretet szelleme legyen.

Mi, a polgári iskola munkásai, kik a polgári leányiskola továbbfejlesztésén dolgozunk, más reményeket is fűzünk ezen internátushoz. Itt szeretnők megvalósulva látni a továbbfejlesztett polgári leányiskola V—VI. évfolyamát. Itt alakulhatna ki idővel a továbbfejlesztett leányiskola *a)* tipusa, mely általános irányban képez tovább. Az internátus konyhája megadná az alkalmat a főzésre, az internátus számos házi teendője a legjobb alkalmat a házimunkák megtanulására. De itt valósulhatna meg a továbbfejlesztett leányiskola *b)* tipusa is, mely szakoktatást adna akár kereskedelmi, akár ipari irányban, hiszen a továbbfejlesztés minden feltétele és lehetősége megvolna.

Összefoglalva az imént mondottakat, a következő indítványt vagyok bátor az igen tisztelt leányiskolai bizottság elé terjeszteni: Kerestessék meg a székesfőváros tanácsa, hogy alkalmas helyen állítson minél előbb teljes és félnapos benlakással összekötött polgári leányiskolai internátust.

Ezen internátus felállítása azon tanulókra nézve szükséges első sorban, kiknek szülei egész nap el lévén foglalva, nem képesek gyermekeiket kellő felügyeletben részesíteni.

De nagy szüksége lenne ezen internátusra számos, a vidékről bejáró tanulónak is, ki a mindennapi bejárás alatt mind erkölcsi, mind egészségi szempontból nem egy veszedelemnek van kitéve.

Mivel a polgári leányiskolai internátus első sorban a szegényebb középosztály számára épül, a tandíj és tartásdíj a lehető legcsekélyebb összegben szabassék meg.

Budapest. *Relković Mita.*

EGY HIRES ANGOL HÁZTARTÁSI ISKOLA.*

Londontól egy órányira Swanleyban van Európa egyik leghíresebb kertészeti főiskolája nők számára. Az intézet fekvése, berendezése, tanítási rendszere, nevelési szelleme mintaszerű és méltó beható tanulmányozásra. Az a pontosság, lelkiismeretesség, lankadatlan munkakedv, amelyet még a legforróbb júliusi napokon is észleltem, úgy a tanítónő, mint a tanítvány részéről valóban bámulatra méltó. 1911-ben nyáron, mikor az egész világon olyan tikkasztó hőség uralkodott, csak két ízben szünetelt a kerti munka, mivel 1—2 növendék elájult; mert nekik gyönyörűségök telik a kertészkedésben és az állatot, növényt úgy szeretik, gondozzák, mint mi a gyermeket. Jól esett látnom azokat a kedélyes, boldog nőket a világ minden részéből, kik rajongással beszélték nekem, mennyire szeretnek Swanleyban lenni és milyen nem szivesen gondolnak arra az időre, mikor innen távozniok kell. Ennek oka egyrészt abban rejlik, hogy ide 17 éven felüli nőket vesznek fel, kik komoly életcélt tűznek maguk elé; továbbá az az önfegyelmezés és kitartás a munkában, melyre az angol nőt kis korától fogva nevelik.

A főiskolát, mely arra van hivatva, hogy önálló kertészeket és tanítónőket, kik iskolákban természetrajzot tanítanak, képezzen, 1889-ben alapították és a nőkertészek 23 évi tapasztalata igazolja, hogy intelligens, egészséges szervezetű nő számára szép működési tér a kertészkedés, ha az illető szeret a szabadban dolgozni, nem riad vissza a nehéz fizikai munkától s lemond a

* Swanley: Horticultural College for Women.

hosszabb vakációról. Nap-nap után jobban méltányolják a nőkertészeket mind Angolországban, mind a gvarmatokban és a főiskola mindég el tudja helyezni azokat, kik tanulmányaik befejezése után állást keresnek. A következő táblázat mutatja, hogy 1911-ben hány nőt alkalmaztak és milyen minőségben:

Főkertészek	24
Oktató kertészek isk. számára	23
Kertésztársak	20
Főkertészek mellé	10
Tervezési munkára	16
Dolgozó kertészek	7
Farm-felügyelők	2

Swanley 17½ mértföldnyire fekszik Londontól Kent grófságban, Angolország kertjében, hol sok magánkertész él, kik főleg epret, paradicsomot és ugorkát termelnek; közel lévén Londonhoz, jól lehet mindent értékesíteni. Levegője száraz, éghajlata egészséges és földje termékeny. Az iskola három épületből áll: North Bank, South Bank, Colonial Branch, melyek villaszerű épületek, borostyánnal felfuttatva gyönyörű virágoskertek közepén, évszázados fasor tőszomszédságában. North Bank a főépület; itt vannak az előadó termek, szertárak, hálófülkék, ebédlő, társalgó, igazgatónő s nehány tanítónő lakása, továbbá kint 15 üvegház, (mindegyik 100 láb hosszú) istállók, műhelyek, méhes, tejtermelő helyiségek, virágos-, gyümölcs-, zöldségeskertek, jamkészítő helyiség és csomagoló kamra. A főiskola területe 43 acre,* ebből két acre virágoskert, van külön rózsáskert, művészi virágágyakkal és gyönyörű pázsitszegélyekkel, bokrokkal a háttérben; 12 acre konyhakert házi használatra és piaci árusításra, 25 acre gyümölcsös, a többi pedig rét. A South Bank-ben kizárólag lakások vannak a tanári kar és a növendékek számára. Az oktatás elméleti és gyakorlati. Nyáron hat órakor, télen kilenckor nyitják ki a kerteket munkára. Rossz idő esetén a növen-

* Egy acre 40·5 ár.

dékek az üvegházakban és a műhelyekben dolgoznak. Kis csoportokban 5—6 egy-egy kertész vagy tanítónő vezetése alatt, alkalmas egyenruhában, övükről lelógó kerti eszközökkel felszerelve déli 12 óráig gyakorlati munkát végeznek; egyszerre valamennyi növendéket foglalkoztatják; munkakörük hetenkint változik s a szántástól kezdve művészi virágcsokrok kötéséig mindent meg kell tanulniok. Vannak 3, 2, 1 éves és 6—10 hétig tartó tanfolyamok. Akik diplomára pályáznak, azok rendszerint három évig maradnak a collegiumban; az utolsó évben mint demonstrator-ok (magyarázók) alsóbb osztálybeli növendékek munkájára felügyelnek. Kis kertjeik vannak, melyeket egészen önállóan kezelnek. A képesítő vizsgára fel kell mutatni egy naplót, melyet három éven keresztül a gyakorlati kertészkedésről vezettek, továbbá egy káros rovarok- és növényekből álló teljes gyűjteményt. A vizsgáló bizottság részint odavaló tanítónők, részint idegen szaktekintélyekből áll s van írásbeli, szóbeli és gyakorlati vizsgálat. Tandíj és ellátás egész évre a főépületben 2040 K; a melléképületekben 1020 K; külön díj jár az orvosi kezelés-, tüzelés- mosásért, könyvtár, mikroszkópok és szerszámok használatáért.

A rövid ideig tartó tanfolyamokat tavasszal május 4-től június 13-ig és nyáron június 16-tól július 25-ig tartjuk. Ezen tanfolyamok tantárgyai: *kertészkedés, tejkezelés, méhészet, gyümölcskonzerválás.* A növendékek legtöbbnyire 2—2 tantárgyra iratkoznak be, de lehet 10 hét alatt valamennyit tanulni. Egy ilyen öthetes tanfolyamon két tantárgy. beleértve lakást és ellátást, 326 koronába kerül. Ezek a tanfolyamok általános ismereteket nyújtanak és olyan nők számára valók, kik saját otthonaikban értékesíthetik azt, amit Swanleyban tanultak! A mi 17 éven felüli leányiskoláinknak, kik már meglehetősen beszélnek angolul s a gazdasági ismeretek gyarapítása mellett a nyelvet is akarják gyakorolni, nagyon melegen ajánlom ezen tanfolyamokat, csak arra figyelmeztetem őket, mivel a collegium csak 80 személyt képes befogadni, már februárban jelentkezzenek felvételre.

A harmadik épületben, Colonial Branch, 10 percnyire a főépülettől van az egyéves háztartási tanfolyam. Ennek tantárgyai: takarítás, főzés, mosás, gyümölcskonzerválás, betegápolás, egészségtan és tyúktenyésztés. Hogy a növendékek a háztartás minden ágában teljes jártasságot szerezzenek, cselédet is alig tartanak, a kaput is a növendékek nyitják ki. Ezen a tanfolyamon a részvételi díj ellátással együtt egy évre 1680 K.

Vannak bejáró növendékek is, kik az igazgatónő által ajánlott családokban nyernek elhelyezést. A leányok sok szabadságot élveznek és igen kevés rendszabályhoz kell alkalmazkodniok de azért mindenki a legnagyobb pontossággal végzi kötelességét, Kilenc órakor megszólal a harang és élénk képet nyújt az a sok nő, amint részint gyalog, részint biciklin siet a collegiumba, egyenesen a folyosóra, hol ki van függesztve a napi programm; szó nélkül megy mindenki a dolgára és déli 12 óráig dolgoznak a kertekben. Délután és este vannak a tudományos felolvasások. Sportegyesületjük van és nem győztem eléggé csodálkozni azon, hogy július közepén déli 12 órakor Fahrenheit szerint 120° melegben, mikor abbahagyták a munkát, még kedvük volt hajadonfővel futóversenyeket rendezni vagy tenniszezni. Vasárnaponként zeneestélyeket rendeznek zongora-vonós-négyes és szavalati számokkal. Minden évben a vizsgálatok után rendeznek egy prize-day-t, amikor a hatóság és a szülők jelenlétében jutalmakat osztanak ki a növendékek között, másnap pedig van a sports' day, melyre a volt növendékek is hivatalosak, kiknek a tiszteletére nagy garden party-t rendeznek.

Jól esett hallanom, hogy Swanleyban egy magyarokból álló nagyobb társaság is megfordult és igaz öröm töltötte el szívemet, mikor a modori kertészeti iskolánkról melegen érdeklődtek.

Budapest. *Aranyiné Weimann Käti.*

NYÁRI TANULMÁNYUTAM.

A Nőnevelés 1912. évi márciusi száma említette meg először a genèvei egyetem francia nyelvű nyári tanfolyamát.

Meleg, hívó hang érzett ki a sorokból; biztatás, hogy aki módját ejtheti, töltse nyarát a Léman-tó kis Konstantinápolyában.

Ez a felhívás akkor azzal a törekvéssel találkozott, hogy az Erzsébet nőiskola továbbképző tanfolyamáról ketten állami tanulmányútra küldessenek. Első kísérletül magunk választotta utunkra ketten kaptunk állami támogatást. Sebestyén Irén nyelvi tanulmány céljából Finnországba készült, én mint leendő földrajztanár, Svájcban óhajtottam ismereteimet bővíteni.

Szaktanárommal, dr. Vargha György, a nőiskola földrajztanárával az előbb említett cikk megjelenésekor szabad perceinkben már a nyári tanulmányút előmunkálatain dolgoztunk.

Ma, mint a közelmult eseményéről beszélek a genèvei egyetem szűnidei kurzusáról s itt legfőképen annak pedagógiai vonatkozásait ismertetem. Őszinte óhajom s legjobb kívánságom, kövesse a jövőben számos kiküldetés ez elsőt. Nyujtson mindenkinek fáradozásáért külföldi tartózkodása oly felette gazdag kárpótlást, természeti feledhetetlen szépet, igaz lelki gyönyörűséget, mint nyujtott az elsőnek.

Az 1892-ben létesült: «Cours de Vacances de français moderne» (modern francia szűnidei tanfolyam) husvét táján szétküldötte XX. évfolyamának gondos részleteiben ismertetett programmját.

Július 17-én gyűltünk össze a Calvin alapította egyetem aulájában Európa minden államából, Amerika, sőt még Khinából is, mindazok, kik követtük a hívó szót s dolgozni jöttünk.

A kurzus idei páratlan vezetését, a rendet, lelkesedést, kitartást M. Duboisnak, a filozófia doktorának köszönte.

Három tanulmányi csoportra oszlott a mintegy 258 hallgatót számláló tanfolyam. Az A), B), C) osztály tisztán az iratkozás során adódott. Nemzetiség vagy francia nyelvkészség itt nem döntött, egész különbségük csak az órák egymásutánjában állt. Ez az elrendezés hetenként kétszer felbomlott, hogy a fordítási órákban hét nyelvi egységgé alakuljon. Végül eggyé olvadt a felosztás a pedagógiai és irodalmi előadásokon. Ilyenkor az aulában gyültünk össze. Ugyanitt tartották énekóráinkat is.

Kivétel nélkül eljártunk a 8-tól 11-ig tartó heti 12 órára. Ez adta a hathetes kurzus gerincét, melyért 30 frank tanítási díjat fizettünk. Ezen kívül külön díjazással négyféle előadásra járhattunk. Kiegészítették mindezt az egyetem esti, részben szociológiai, részben földrajzi tárgyú felolvasásai.

A délelőtt irodalmi, pedagógiai, nyelvtani, fonetikai tanulmányokkal telt el.

A modern francia irodalmat Alfred de Musset tárgyalta, a klasszikus XVII. század moralistáit ismertette. Az előadást bevezette a vezérszavakban kitűzött anyag. Kis hirdetési táblán kaptuk ezt az előző napon. Szorgalmas jegyezgetés, sürgés-forgás folyt az üveg alá helyezett egykorú rajzok, kéziratok, az anyagot érintő festmények, szoborművek, reprodukciók körül.

«Analytikai olvasmányok» volt a címe egyik legérdekesebb óránknak. Helyesebben ezek irodalmi méltatások és bírálatok. Egy-egy író ismertetése műveiben, olvasmány alapján. Fegyelmezett beszélgetés folyt tanár és hallgató közt.

Ide számíthatjuk a fordítási stilusgyakorlatokat. Közös órát csak svédek, norvégek, dánok, vagyis a skandináv nyelvűek kaptak csekély számuk miatt. Viszont a németországi, svájci és osztrák németek nagy számuk miatt oszlottak két csoportra. Végül khínai kollégánk kényszerült az angolokhoz szegődni.

Stilusgyakorlatok voltak ezek és legalább a mienkről, magyarokról szólva, méltán számíthatók az irodalmi órákhoz. Mi Ignotus könyvét fordítottuk, de nem a szöveget, hanem, hogy

tanárunk, dr. Meszlény Richárd szavaival éljek: «gondolatait költöttük át». Hogy ez mily igaz, tudják mindazok, kik idén megkísérlettek a magyar-francia fordítás értékes, nehéz voltát.

A nyelvtani órákra litografált lapokon kaptuk az összeválogatott elemzési anyagot s jellemző példákat, melyeken az alany, a melléknév és névmás bonyolult kérdéseit fejtegettük.

A pedagógiai előadás egy részét a három csoport közösen hallgatta az aulában. Ennek tárgya mindig újonnan megjelent pedagógiai mű méltatása volt. A rákövetkező napon M. J. Dubois a külön-külön csoport hallgatóival vita-előadást tartott.

A könyvek címét s minden műből négy kiszemelt pontot, nyomtatásban kaptuk a tanfolyam kezdetén. Az óhajtott tételt a hallgatóság maga tűzte ki. A választandó pontok közt szavazással döntöttek. A szavazás egy-kettőre történt, puszta jelentkezéssel, közbeszólás nélkül.

Az eleinte tartózkodó hallgatóság köréből a vita hevében kezdetben félénk nyilatkozatok, majd mind közvetlenebb s a legkülönfélébb nézetek hangzottak el. Nemzeti árnyalatok, egyéni szempontok, megrögzött elvi álláspontok nyilvánításai szinezték a gyors menetű, érdekes pedagógiai eszmecserét. Ilyen volt például Martin «Les postulates de la pédagogie» című művében a nevelés határainak megvitatott kérdése. Mellette a három elejtett tétel: *a)* a pedagógiai nevelés, *b)* a nevelő egyén, *c)* a nevelés aktív módszere.

A nyári tanfolyam egyik érdekessége a fonetikai órák. A helyes francia kiejtés elsajátításában M. Thudichum fáradozott s munkáját bizony a kiejtés *abc*-jén kezdte; a hangképzés grafikai ábrázolásával, elemi fonetikai gyakorlatokkal, percekig tartó nyelv-, hangszál-, ajakgimnasztikával. Az így ismertetett hangképzést szótagokba foglalva gyakorolnák. Olvasótáblákkal aggatta tele a terem falait, a hallgatók pedig újra kezdték, amit az elemiben elfeledtek, a karban hangoztatott szótagolást. A tanár ezalatt a padok közt járkálva hol itt, hol ott intett csendet, zenei fülét fájtatva s majd egy diftongusokat ejtő angolt javított, majd egy p—b-t értelmesen hangoztatni nem tudó németet oktatott. Itt egy zárt

a hang nyomán magyar hallgatót fedezett fel, ott az i—ű-t összevető csehet bátorította, vagy a fejhangot kiadni nem tudó spanyolnak magyarázott, Egyik előadásról a másikra fonetikai feladatokat tűzött ki. A hang helyes rezgését száj elé tartott selyempapir libegésével kellett ellenőriznünk; az ajakformálást kis tükörrel, a nyelv fektetését vékony ceruzával.

Az előadásokon kívül minden egyes hallgató kiejtését olvasás alapján megbírálta. Rendre följegyezte beszéde fogyatkozásait, utasította a módszeres javítási eljárásokban. M. Thudichum egy-egy oldalra terjedő történetekből összeállított fonetikai könyvet használt előadásaiban. A rendes nyomtatású szöveg mellett, a lap baloldalán az elbeszélés fonetikus jelekkel is le volt nyomtatva. Ezt vettük segítségül, mikor odahaza ismételtük az általa felolvasott szöveget. Délután pedig fonográfon hallhattuk, többször egymásután ugyanezeket a történeteket. Így mintegy fülünkben csengett a tökéletes kiejtés, szófűzés, hanghordozás, szóval a francia nyelv numerusa. Ha mindezek után augusztus végén mégsem távozott mindenki Genèveből a francia nyelv mestereként, igazán nem szabad ezért a módszert okolnunk.

E rendes előadásokon kívül voltak sétával egybekötött társalgási órák; helyes kiejtést célzó és helyesírási gyakorlatok; végül, aki óhajtotta, drámai szavalásban is kiképezhette magát. Ha akadtak olyanok, kik ott tartózkodásuknak még ilyen sokoldalú elfoglaltság mellett fönnmaradó egy-két üres óráját is hasznosan kívánták eltölteni (és hogyne lettek volna, különösen a nők körében), azok számára nyitva állott a népkönyvtár s az egyetemi hírlapolvasóterem.

Az egyetemi előadások harmadik neme: az este tartott felolvasások.

Francia szociológiai tárggyal négy estén át M. Martin, a Les Débats levelező-tagja foglalkozott. Ismertette a politikai, irodalmi, vidéki életet és a francia közvéleményt.

A földrajzi tárgyú, vetített képekkel kísért előadások már belevágnak a kirándulásokba. A tanfolyam címében két, egymást egyébként kizáró fogalom: a szünidő és a tanulás szerepelt.

A genèvei egyetem megtalálta a kettő legkellemesebb kiegyeztetését szombati programmjában. Fellobogózott, fehér testű hajó várta hajnalban vagy délben a pihenni, élvezni vágyó ifjúságot, vagy különvonatok vitték a kirándulókat.

A környező gazdag szépben hasznosan gyönyörködhettek, fárasztás nélkül. Az esti előadások nyujtották számunkra, amit a tartalmasabb élvezés megkivánt. Így az egy napra terjedő Léman körüli hajósétát két felolvasásban M. G. Fatio készítette elő, Genève és a tókörnyek földrajzolatát vetített képekkel magyarázta, története multját ezzel kapcsolatban ismertette. A kirándulásra már csak az élvezet maradt hátra, átadtuk magunkat az előttünk feltáruló meseszerű, váltakozó képeknek, amint hajónk lapátos kerekének egy-két csapásával fölszántja az öböl mélykék, fodros tükrét. Elfogy a kikötő és a partok; tágul a genèvei tó, messze kitárul a Léman-völgy öle.

A Chamonixba tervezett két napos út esztétikai, földrajzi előkészítésére M. Favre vállalkozott. Az elutazást még egy — a legapróbb részletekre kiterjedő — gyakorlati értékű előadás előzte meg. M. Favre a glecser-járás tudnivalóit, szükséges útieszközöket, ruházkodás módját közölte. Valódi mintaképei ezek a jól vezetett kirándulásoknak. Értékük nem a programm kitűzésében, hanem a lelkiismeretes megtartásban rejlett. A hét elején, az arra kijelölt hirdetési táblán, már olvasható volt mindaz, amit előre tudni szükséges.

Több útunk, mint ferneyi vagy coppetti csak egy-egy délutánra terjedt. Ilyenkor a délelőtti előkészítő előadásnak köszönhettük, hogy belépve a cappeti parkba, vagy a ferneyi kastély nyesett lugasait járva, jelenné vált közöttünk a mult s élt számunkra minden vonatkozás, értékessé lett minden reliquia.

Augusztus 10-én hajónk a reggeli órákban kisiklott a Léman napestig nyughatlan, ezer változatú tükrére. Szinte a vízben gyökerező, szakadékos sziklafalak mélyén haladtunk Montreux felé. Fehér vitorlás, lassú bárkák, habot hasító villámgyors motorcsónakok, a tótükröt fodrozó gőzösök, himbálódzó evezősök közt

sirályoktól kisérve közeledtünk Montreux felé. A Rhône torkolat sekélyes partja mellett pihentünk meg.

Néhány főből álló kis magyar csapat vonult egymásutánban hegynek föl a glyoni vonalon Territet temetőjébe. A lomb közül már itt-ott kivillant egy-egy hant fehér keresztje. A délutáni nap még egyszer beragyogta melegen a Dent du Midi havát; bearanyozta a territeti sirkert karcsu márványszobrát, friss virágait. Végigsiklott *Erzsébet királyné* alakján, aztán felhőibe merült s alkonyodó ködbe vonta a Lac Léman ölét.

Budapest. *Bezsila Lenke.*

KÜLFÖLDI LAPSZEMLE.

Frauenbildung. *Julius.* — Keller igazgató arról értekezik, hogy *az olvasókönyv* hasznos-e vagy káros a modern középiskola anyanyelvi irodalmi tanításában. Arra a meggyőződésre jut, hogy a képzett szakembernek a jó könyve kíméli a tanító és a tanuló gyüjtő, kereső s emlékező erejét; megkímél az idegességig fokozott fáradságtól úgy, hogy az önállóságnak nem állja utját. Heinzmann főtanító *az iskolai önkormányzatról ir.* Lelkesen hangoztatja, hogy ahol a tanító és a tanuló harmonikus együttműködése sikerül, ott gyönyörűen rávezeti ez a rendszer a növendékeket arra, hogy felelőséget vállaljanak magukért és másokért, hogy művészek legyenek a parancsolásban; hogy önmaguknak okos törvényeket szabjanak, hogy kedélyvilágukat a felnőttekkel megismertessék, hogy szert tegyenek rendszeretetre önuralomra, hogy lelkiismeretesek legyenek még a saját akaratukkal szemben is, hogy felelősségérzetükből kifejlődjék az önzetlenség. Az ilyen szociálpedagógia hatásra nagyobb súlyt vet mint a tanításra mert ez az, ami magánúton nem pótolható. *Klostermann* igazgatónő utal arra a nagy szolgálatra amit *a kéz a szellemi fejlődésnek* tehet. Az emberi kéz gyakorlatlanságát, a kézbeli mozdulatlanság lankasztó hatását, a gyermekszoba és az iskola közt tátongó nagy ürt stb. mind felhozza amellett, hogy megfelelő ismeretkörökben fejlesszük a kéz izmait, idegeit és kifejező erejét egyszerű, olcsó, kevés tanítói áldozatot kívánó eszközökkel. *Portatius* Erzsébet a leányiskolai tanítás minősítési törvényéről az avval járó nehézségekről és veszteségekről számol be. *Gerland* úrhölgy a *női gyarmatiskolát* írja le. Olyan háztartási és gazdasági iskola ez mely erősen számol a növendékek jövőjének a különleges helyi viszonyaival és az ő nagy magukrautaltságukkal. Az *egyesületi és hirlapi* tudósítás a szülők összejöveteléről, az anyák estéiről és arról a sokoldalú, mindenfokú és nagy haladásról számol be, amit a nők munkája és kiképzése tesz a szegényügy s a gyermekgondozás terén helyi csoportok körében s amit azért szeretnek még mindig csak alapnak tekinteni. — Egyesületi mozgalmakban is elvárják az iskolától, hogy a jövőben nagyobb gondot fordít a gyermeki akarat nevelésére, hogy fejleszti a cselekedetek alapjául szolgáló itélő képességet és megfigyeli azokat a gyermeki érzelmeket, melyek a tettek alapjául szolgálnak. — Mindig többször tisztelik meg a tanítónőket községi bizottsági állásokkal. Franciaországban kurzust rendeznek német tanítónőknek. A felsőbb leányiskolában is nagy gondot kiván-

nak fordítani arra, hogy a tanulók önállósága növekedjék, hogy a tanulásról átterjedjen a nevelésre is, hogy ne az amerikai módszer és a fiúiskolák példája, hanem a lányok természete szerint induljon, hogy tanítók és tanulók között bizalmas, barátságos legyen a viszony.

Augusztus—szeptember. Salamon Alisz azokkal a lehetőségekkel foglalkozik, amelyek *a nőt* minél intenzívebben ráviszik *a szociális munkára.* Erősen állást foglal amellett, hogy a kiképzés idejét az egyéniséghez mérjék, hogy a képesítésnél elsősorban az életfelfogást és a jellemet honorálják, hogy előbb adják meg a gyakorlatot, azután a theoriát, hogy a gyakorlatban minél speciálisabbak, a theoriánál minél áttekintőbbek legyenek, hogy a működedvelőket megbecsüljék, előnyeikből tanuljanak, hogy működedvelők és hivatásosak között jóbarátságot, összetartást alapozzanak meg, hogy ne igyekezzenek nevelni vezető egyéniségeket, hanem törekedjenek rá, hogy egyesek azokká «dolgozzák fel» magukat. *Heinzmann* főtanítónő *az iskolai önkormányzat* megvalósításának a részleteibe megy bele. Főleg az a két szempont vezeti, hogy hogyan lehet a lányokban is ébrentartani a közösség és az egyetemes összetartozás érzését és hogy hogyan lehet megnyerni az iskola céljának az erős, de az iskolai korlátokat le-leromboló egyéniségeket. *Rosenthal* főtanító magasabb osztályú, könnyű, egyszerű *latin extemporáléra* ad kommentált *példákat.* Arra fekteti a fősúlyt, hogy a figyelem terjedjen ki minden legkisebb részlet értékelésére, a forma és a tartalom minden összefüggésére és hogy a művészi érzék fejlődjék. *Wentscher Elza a pedagógia és az ettika* összefüggéséről elmélkedik, keresi, hogy hogyan nevelhetjük a későbbi céljait még meg nem értő gyermeket az ő későbbi megelégedése és a későbbi akarata szerint. A legfőbb emberi, tehát a legfőbb nevelési ideált, a lelkileg, erkölcsileg szabad egyéniségben, az ezen az uton való tökéletesedésben látja. *Weber-Brugmann Emma* szélesen vázolja, hogy hogyan küzdött és hogyan vált népszerűvé a zárdai neveléshez szokott Luxemburgban *a világi felsőbb leányiskola. Schenkel* főtanító pedig Kränzchen című nagyon elterjedt és nagyon szeretett *leányújságban* kifogásolja, hogy különös, vonzó, érdekes hősnőit az egyszerű, polgári családok gyermekei az életben nem követhetik. *Lehmann Rudolf nevelés és tanítás* című könyvének egyik fejezete fejtegeti azt is, hogy hogyan biztosítható a tanulóknak egy-egy kedves tárgyukban nagyobb szabadság, nagyobb összpontosulás és nagyobb önálló erőkifejtés tisztán pedagógiai uton, minden organikus változtatás nélkül. *Grusz Paulától* megtudjuk, hogy a magánalkalmazottak biztosítása terén a nevelő célokat követő tanerők, ha *technikai* szakon vannak is, teljes elismerésben részesülnek, a befizetési kötelezettség tekintetében pedig a betegségi és a tanulmányi idő nem számít. *Schröter* igazgató abban a fontos kérdésben mond és kér tapasztalatot, ami arról dönt, hogy a tanuló *jóbarátot vagy ellenséget* lát-e tanítójában. Beszél az igazságtalanságról, az unalomról, a tanulók hűséges, érezhető előbbreviteléről, az áldásos fegyelemről, a friss, fiatalos, művészi, humoros kedélyről, a fájó szarkazmusról, a kiállhatatlan pedantériáról, a bizó jóindulatról, a tévedés őszinte beismeréséről, az egyéniségről és az egyéni, szerető bánásmódról stb. *Sprengel Auguszta* részletesen beszámol a tanítónők és nevelőnők egyetemes *nyugdíjintézetének* a

közgyűléséről. Sokat foglalkoztak itt avval a problémával, hogy vajjon mi előnyösebb: az-e, ha megmaradnak maguk közt vagy ha csatlakoznak az országos egyesülethez. Ugyancsak közgyűlése volt a porosz *technikai tanítónők* országos egyesületének. *Töllner Berta* közli velünk, hogy nagyszabású és nagy lelkesedéssel fogadott előadásokat tartottak a női fiatalság technikai tanításának a közgazdasági nevelő értékéről és a művészi szemlélet gondozásáról. Az *irodalmi rovat* örömmel említi fel a vallási részben a rendes tankönyvek terjedését, Krisztus világmegváltó erejének a kiemelését, női író feltünését és az egyháztörténelem jóérzékű szemelvényeit. Franciában sikraszállnak a ragok meg a képzők nyomdai kiemelése a rendhagyó igék helyes elnevezése és gyakorlati iskolában a költemények ilyenforma tárgyi csoportosítása mellett: természet, emberiélet, isten. — A tornairodalom bőven kitér olyan gyakorlatokra, melyeket tornaterem és tornaszer nélkül, sőt olyanokra is, melyeket tizpercben lehet végezni. *Szembeötlő közlések*: az ünnepek korlátozása esetén szeretnének a pedagógusok megfelelő munkákra minden hónapban egy-egy szabad napot. — A tapasztalati gyermekpszichológia juttat a munkaiskolának tanításszolgáló szerepet, de nem jutatt egyeduralmat, a szemléltetést és az önálló tevékenységét mozdítja elő avval, hogy számol minden érzékkel és minden kifejezési móddal. — *Ulmban* iskolai és társadalmi alapon szövetkezés alakult leánykirándulásokra kis csapatokban, megfelelő női vezetőkkel. — A magasabb leányosztályoknak szánt pályamutató gyorsan második kiadást ért. — Németországban $9^1/_2$ millió nő működik kenyérkereseti pályán és azok közül 3 millió férjesasszony. — A német nőmozgalom vezetősége — félreértések kikerülése végett — direkt tudakozódást kér olyan esetben, ha rossz hireket terjesztenek felőle. A nőiskolákban működő gyermekkertésznők kivánkoznak rendes tanterv után. A párizsi Institut Français pour Étrangers nagyon beválik jó elméleti, gyakorlati és methodikai kurzusaival; egész éven át fennáll, jó tanácsokat ad a családias ellátást és a helyeserét illetőleg s állandó, sokoldalú, szíves készséggel támogat mindenkit.

Budapest. *Dr. Schmidt Mária.*

NŐNEVELÉSI SZEMLE.

Olvasóinkhoz! Évről-évre mind több szeretettel és teljesebb bizalommal indítjuk útjára folyóiratunk új évi számát, hogy olvasóinknak és munkatársainknak üdvözletünket megvigye és szolgálatát nőnevelésünk javára újból felajánlja.

Ma is midőn folyóiratunk harmincnegyedik évfolyamát megkezdjük: ott ég lelkünkben a mult minden törekvése szent igéretül a jövőre. Mi tudjuk legjobban, hogy munkásságunkkal nem valósíthattuk meg minden reménységünket, nem teljesíthettük be minden vágyakozásunkat; de ma midőn már jelentékenyen nagyobb olvasóközönségre és kipróbált, odaadó munkatársakra számíthatunk, erős hit és akarat él bennünk, hogy az eddiginél is több haszonnal munkálkodhatunk nőnevelésügyünk érdekében.

Kérvekérjük azért folyóiratunk minden barátját, támogassanak bennünket eme törekvésünkben, hogy az ő erejükben bizván ne érezzünk a magunk erejének fogyatékosságát, de bátran küzdjünk jövőre is folyóiratunk nemes céljainak eléréséért, küzdjünk a magyar tanítónők érdekeiért s füzhessük mind szorosabbra a kapcsot, mely nőnevelésügyünk munkatársait összeköti. A magyar társadalomnak, sok fájó sebtől vérző magyar nemzetünknek talán soha sem volt nagyobb szüksége *mivelt, munkás* és *magyar* asszonyokra, mint napjainkban. Hogy a magyar nőnevelésügy munkásai, szülők, tanítók, nevelők ilyen irányú komoly és szent feladatuk megoldásában összetartsanak: erre óhajtunk eszközül szolgálni jövőre is. Erre kérjük ismételten minden magyar érzésű ügybarátunk szerető közreműködését.

A szerkesztő.

*

A 90 éves Teréz néni. A M. D. E. által fenntartott *Tanítónők Otthonában* az otthon alapítása óta bentlakik Teréz néni, ki az otthonba a Zirzen alapítványra vétetett fel s az első években az otthon igazgatásával járó teendőket is végezte. Teréz néni, nem magyar származású; magyarrá csak férje által és Magyarországon végzett nevelői munkássága által lett. Csak Teréz néninek ismeri és szólítja őt a Tanítónők otthonában 25 év óta mindenki, ahol szives, szeretetreméltó modoráért kezdettől fogva nagy népszerűségnek örvendett, s hol őt most február 3-án készülnek szeretettel üdvözölni az otthon lakói s a M. D. E. tagjai. Teréz néni 1823-ban született Bécsben s neveltetését Salzburgban és Hallban nyerte. A zenére birt különösen nagy haj-

landósággal, úgy hogy zenetanára már 14 éves korában zongoraleckék adásával bízta meg. Már 16 éves korában Bécsben a «Hausfrauenbildungsanstalt» alkalmazta őt segédtanítónőül, hol hosszabb ideig működött. Majd előkelő családoknál nevelősködött. Ilyen minőségben jött Magyarországba 1860-ban gr. Csáky Tivadarnéhoz, Zemplénmegyébe, itt csakhamar férjhez ment Härting Gusztáv jószágfelügyelőhöz s Homonnán, majd Ungváron élve magánnevelőintézetet szervezett. 1873-ban Debrecenbe költözött férjével s itt szintén nevelőintézetet nyitott és 15 esztendőn át nagy sikerrel tartotta azt fenn. Időközben özvegyen maradván intézetét másnak engedte át. Nehány évig még mint nevelőnő tartotta fenn magát, majd az akkor megnyilt otthonba vétetett fel, a Zirzen alapítványra, mert akkor még a Zirzen tanítványok mind fiatalok voltak, ők gyüjtötték kedves igazgatónőjük iránt való szeretetből a Zirzen nevéről nevezett alapítványt s ők jelölték első kedvezményezettnek Härting Gusztávnét, Zirzen Janka barátnőjét. Több mint harminc évig fáradott már akkor Teréz néni magyar lányok nevelésével, szivvel-lélekkel, ha nyelvében nem is, magyarrá lett. Kétezer korona megtakarított pénzét az Otthonba lépésekor az egyesületnek engedte át, azonban szerény ruházati szükségleteit ennek az összegnek kamatjából fedezi. Majd később is egy vagyontalan Zirzentanítvány szükségleteinek fedezésére fog az szolgálni. Egyelőre még élvezze Teréz néni soká jó egészséggel! Ezzel az óhajtással üdvözölték őt az otthon lakói a tiszteletére rendezett kedves hangverseny és barátságos teaestély alkalmával.

*

A M. D. E. ülései. December havában a M. D. E. tanítónői szakosztálya igen látogatott ülést tartott. Ekkor olvasta fel Ujházy Irma a brüsszeli csipkéről szóló s mult füzetünkben közölt érdekes tanulmányát, s ekkor tartott Kemény Ferenc a hágai morálpedagógiai kongresszusról tanulságos ismertetést, melynek közlését mai füzetünkben kezdettük meg. Január hóban az igazgatósági ülésen, melyen Herich Károlyné elnökölt a segélyezések ügyét intézték el, 12 keresetképtelen tanítónőnek szavaztak meg segélyt. Befejezték a Thielenné alapítvány ügyét is. Thielenné a 40000 koronát már át is adta az egyesületnek, melyet az új otthon felépítésére fognak fordítani s melynek fejében Thielenné kisérőjével együtt vendégjogot fog élvezni az otthonban; Thielenné halála után két, nyugdíjjogosultsággal nem biró tanítónő eltartását fogja a Thielenné alapítványa lehetővé tenni. Előkészítette az igazgatósági ülés a legközelebbi választmányi s a március végén tartandó közgyűlést is és tanácskozott a Berta Ilona által rendezendő irodalmi estély megtartásának módjairól is. Január hóban a tanítónői szakosztályon Stegmüller Mária a háztartási szakoktatásáról, Dörfler Janka pedig az otthonmunkáról és zürichi otthonmunkakongresszusról tartott nagy tetszéssel fogadott előadást.

IRODALOM.

A sárkányok országában. *Cholnoky Jenő* khinai utazásának leirása jelent meg ezzel a címmel. A legérdekesebb magyar utazási könyvek egyike ez. Érdekes tartalmánál fogva, mert Cholnoky utazása a tudományra nézve nagy haszonnal járt, Khina nem egy eddig kevéssé és bizonytalanul ismert vidékéről, természeti jelenségéről szerzett pontos, tudományos értékű adatokat s e tekintetben a Khináról szóló külföldi irodalom mellett is számot tesz. De érdekes a könyv írói formájánál fogva is. Cholnoky kitünő író is, aki előadásában megtudja eleveníteni, amiről szól: a vidéket, természeti viszonyait, népét, városait és falvait, uti kalandjait úgy tudja elmondani, hogy az olvasó szinte vele együtt éli át az egész utazást. A kitünő könyvet szerzőjének nagyszámú saját fényképei után készült illusztrációja díszíti. A «Magyar Földrajzi Társaság Könyvtára» című vállalatban jelent meg, a Lampel R. (Wodianer F. és fiai) cég adta ki. — Ára 12 korona.

*

Ujkori hires utazók. Ezzel a címmel jelent meg *Williams Archibald* kitünő könyve magyarul *dr. Mikes* Lajos fordításában a Franklin-Társulat «Ismeretterjesztő Könyvtár» című vállalatban. A pompás könyv azokat az újabbkori utazásokat és rendkívüli veszedelmes felfedező expedicziókat irja le, melyeket a mi korunkban végeztek oly kitünő férfiak, mint Liwingstone, Stanley, Sven Hedin stb. Ázsia sivatagjai, Tibet borzalmas hegyrészei, Afrika forró levegőjü őserdei, nagy tavai, különös népei s velük a földnek majd minden nevezetesebb része megnyilik az olvasó előtt s feltárják érdekességeiket, de azokat a küzdelmeket is, amelyekkel felfedezésük járt. A könyv nagyon élvezetesen, szépen is van irva, úgy lehet olvasni, mint valami szépirodalmi művet, sok szép képe pedig csak annál érdekesebbé teszi szövegét. A könyvet a Franklin-Társulat adta ki; ára 8 korona.

*

A modern villamosság. A Franklin-Társulat «Ismeretterjesztő Könyvtár» című szép és nagy kulturális hasznu vállalatában most jelent meg egy kitünő angol tudós, *Charles R. Gibson* munkája a modern villamosságról. Igazi angol szellemü praktikus könyv: a jelenkori technika legfontosabb fejezetét oly világosan egyszerű nyelven tárgyalja, hogy bárki minden előismeret nélkül megértheti. Minden az elsőrendü szakember biztos tudásával van benne elmondva, de a dolgokkal nagyon tisztában levő szakember érthetőségével is. A legbonyolultabb kérdéseket is úgy tudja megvilágítani, hogy az egyszerübb műveltségű ember is azonnal felfogja. A jeles könyvet, melyet sok érdekes kép is szemléletessé tesz, *Hajós* Rezső fordította angolból, s a Franklin-Társulat adta ki. Ára díszes vászonkötésben 8 korona.

Pályázat.

A Mária Dorothea egyesület alulirott elnöksége ez évi március hó 1-én lejárandó pályázatot hirdet 100 azaz egyszáz korona segítség elnyerésére Budapest székesfőváros szolgálatában levő vagy volt egy oly tanító vagy óvónő javára, aki beteg és szűk anyagi helyzetben van. A pályázó bélyegtelen folyamodványát ez évi március hó 1-ig intézi a Mária Dorothea egyesület elnöksége címére: Budapest, VIII., Orczy-út 6. sz. alá, a Tanítónők Otthonában lévő egyesületi titkári hivatalba. A pályázó mellékletekben hitelesen bizonyítja székesfővárosi szolgálatát, súlyos betegségét, szűk anyagi helyzetét, 20 kor. járuléka befizetésének tényét és idejét.

Későn érkezett és kellően fel nem szerelt folyamodványt az elnökség nem vesz tekintetbe.

E 100 koronát, mint az alapítvány tőkéjének 1912. évi kamatját, a «Székesfővárosi tanítónők és óvónők Erzsébet királyné betegsegítő alapítványának gyüjtő és kezelő bizottsága» ajánlatára, az egyesület annak a pályázónak itéli oda, aki betegsége és anyagi helyzete miatt legjobban rászorult a segítségre.

Budapesten, 1913 január hó.

A Mária Dorothea egyesület elnöksége nevében:

özv. Herich Károlyné,
alelnök.

Pályázat.

A Péterfy tanítványok alapítványának tőkéje után 1913 év március 18-án esedékes évi kamat élvezetére alulirott egyesület pályázatot hirdet.

Az alapító levél értelmében: Az alapítványi segélyt csak olyan nőfolyamodó nyerheti el és pedig vallásra, nemzetiségre, korra és tanulmányainak minőségére és tartamára, vagy állására való tekintet nélkül (akár különben is tagja a Mária Dorothea egyesületnek, akár nem), aki az alábbi intézetek egyikében, nevezetesen:

a) a m. kir. állami Erzsébet Nőiskolában (előbb áll. elemi és polgári iskolai tanítónőképző-intézet) VII. ker., István-út 93. sz. a;

b) az országos kisdedóvó egyesület képző intézetében, VII. ker., Szegényház-tér 7. sz. a;

c) a Fröbel-féle nőegyesület kisdedóvó-képző intézetében, VI. ker., Bajza-utca 27. sz. a. (előbb V. ker., Széchenyi-téren), végül

d) a m. kir. állami mintarajztanoda és rajztanárképző-intézetben, VI. ker., Andrássy-út 71. sz. a. mint rendes vagy vendéglátó növendék Péterfy Sándor tanárnak tanítványa volt és ezt hiteles bizonyítványokkal igazolja. Az elaggott vagy munkaképtelenné vált, vagy nagy anyagi szükségben szenvedő és különösen a tanítással és neveléssel tényleg foglalkozott tanítványok előnyben részesítendők.

A kellőképen felszerelt, bélyegtelen folyamodványok 1913 március hó 1-ig küldendők a Mária Dorothea egyesület elnökségéhez címezve, Budapest, VIII., Orczy-út 6. sz. alá.

Budapesten, 1913 jan. hó.

A Mária Dorothea egyesület nevében:

Radnai Jenőné,
titkár.

özv. Herich Károlyné,
alelnök.

Fizikai *Kémiai*

Földrajzi *Természetrajzi*

stb.

tanszereknek legjobb beszerzési forrása

ERDÉLY ÉS SZABÓ

laboratoriumi felszerelések és tanszerek gyára

Budapest, VIII., Baross-utcza 21.

Mechanikai gyár. *Üveglechnikai műhely.*

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

Alapíttatott 1880. *Állami érem 1896.*

Pfaff-

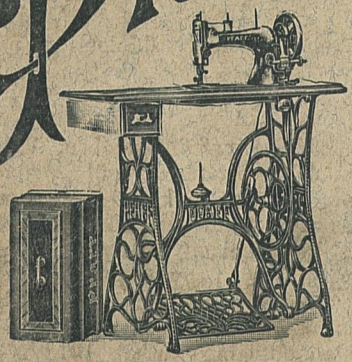

varrógépek a legjobbak!

HERBSTER KÁROLY

varrógép-nagyraktára

a világhírű

PFAFF-varrógépek

vezérképviselője

Budapest, VII., Károly-körút 9.

Nagy javítóműhely!

Képes nagy árjegyzék kívánatra ingyen és bérmentve.